

GLASNIK ZEMALJSKOG MUZEJA

○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ U BOSNI I HERCEGOVINI. ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○

Uredništvo: Sarajevo, b.-h. zemaljski muzej. — Administracija: Sarajevo, zemaljski ekonomat. Godišnja cijena Glasnika poštarinom 4 K. — Pojedine sveske stoje s poštarinom 1 K 60 h. Dopisi i novčane pošiljke u stvari pretplate i oglasa neka se uprave na Zemaljski ekonomat kao administraciju Glasnika zemaljskog muzeja.

Nekoliko muhurova bosanskih valija.

Priopćio

Riza ef. Muderizović,

pristav arhiva zemaljskog muzeja u Sarajevu.

Nešto o valinskim pečatima i bujurultijama.

Da se Bošnjaci donekle upoznadu sa nekadašnjim svojim valijama, s kojima su oni i njihovi predaci vidali dosta i dobra i zla a da se naročito potomci po gdje kojih tih valija, kojih danas još priličan broj među nama ima, sjete svojih preda i vide znak njihova dostojanstva — pečat, pregnuh, na poticaj gosp. Dr. Čire Truhelke, direktora bos.-herc. zem. muzeja, da progovorim nešto o bujurultijama, koje je on brižljivo sakupio po Bosni i pomno ih sačuvao u arhivu bos.-herc. zem. muzeja. Tekstove ovih listina ne mogu za sada priopćiti; ali se nadam, da će i tome biti vremena i prilike, nego se za sada zadovoljavam, da od svake iznesem kratki sadržaj a napose sam se starao, da tekst pečata (muhura) što točnije proučim i opišem; jer su baš ti pečati naročiti i karakteristični za svakog pojedinog valiju. Kod proučavanja ovih muhura mnogo me je pomagao naš domaći historičar Sarajlija Muhamed Enver ef. Kadić, direktor pomoćnih ureda kod vrhovnoga suda u Sarajevu, a i time, što mi je posudio nekoliko svojih burultija i snimaka pečata.

Da se javnost, a osobito nemuslimani, što bolje upute, šta je i šta znači bujurultija, evo ću u kratko da opišem značenje same riječi »bujurultija«.

Bujurultija znači na turskom jeziku: Naredba, odredba, zapovijed, a po etimologiji izvedena je od glagola »bujurmak«, što znači: narediti, zapovjediti.

Ovaj naziv bujurultija davao se sprva poimence pismenim naredbama, odredbama i zapovjedima velikoga vezira, dočim se je s vremenom protegao i na naredbe, pismene zapovijedi i odredbe valija (namjesnika). Valije izdavale su ove bujurultije otvorene u ruke dotičnih osoba ili su ih službeno u omotu slali zatvoreno na one mjesne oblasti, kojih se je bujurultija ticala. Osoba ili stranka, koja je posjedovala taku jednu bujurultiju, posluživala se je njom u stanovitim slučajevima na nadležnom mjestu, da potkrijepi svoje pravo i da dokaže, da je

njen zahtjev nepobitan i opravdan, budući da je najviši upravni organ njenu stvar uslišao i priznao za pravo.

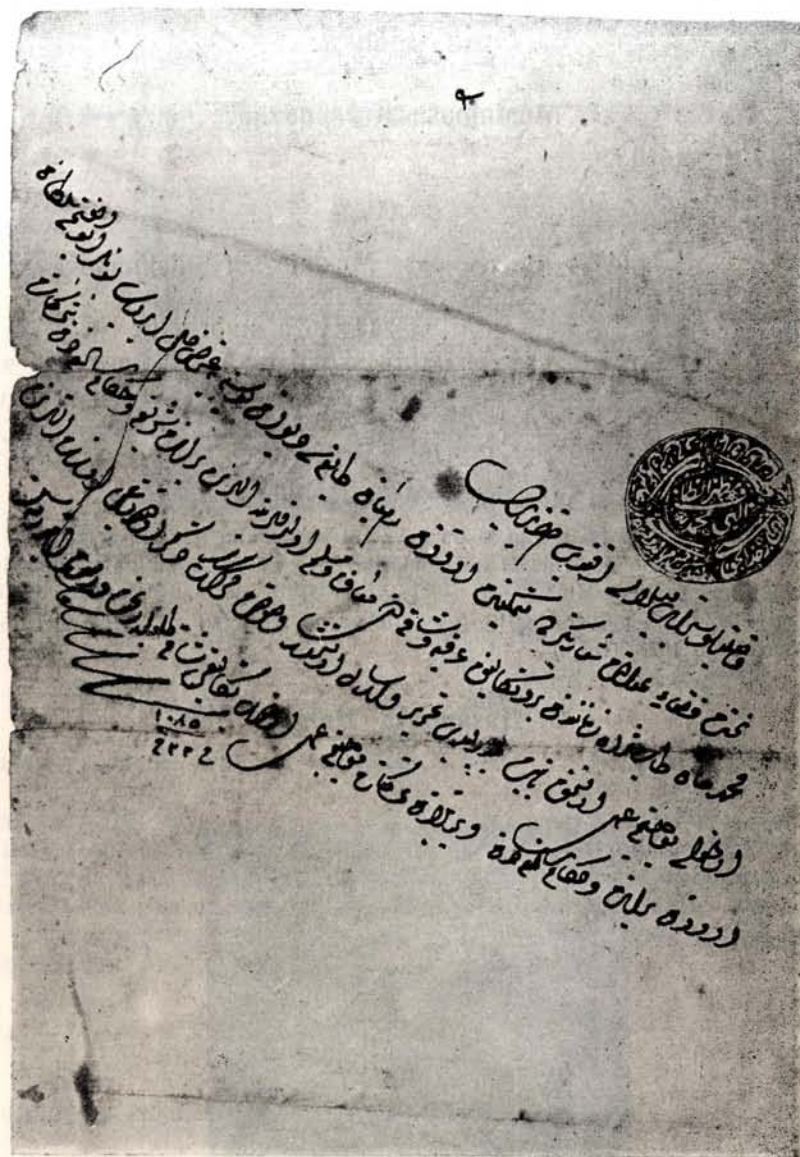
Bujurultije su se obično pisale na dosta jakom papiru u formatu 55 *cm* dugačkom i 35 *cm* širokom, a iznimno i na papirima manjeg formata. Gdjekad se pisala i na čelu šeriatskih isprava (hudžeta), gdje je u tu svrhu ostavljen i prazan prostor. Bujurultija adresirana je uvijek na mjesnoga kadiju ili zamjenika mu, te na ostale vjerske poglavice (muderisa i muftiju), kao i građanske dostojanstvenike i na odnosnog po časti najvišeg mjesnog vojnog zapovjednika. Bujurultija počinje uvijek s riječju allah (Bože) u formi turske brojke devet, koja se piše na sredini u vrh čela, a svršava se datumom, komu s desne strane slijedi sah (parafa) t. j. jedna vrsta skraćenog potpisa, koji je za pojedinog valiju bio značajan i u jednu ruku sličan evropskom »*manu propria*«. Sadržaj bujurultija uvijek je morao biti jasan i dosta opsežan. Na bujurultiji najvažniji je predmet bio muhur (ovalni službeni pečat po prilici kolik petokruna), koji je sadržavao u sredini ime dotičnog valije, a u naokolo ili položito razne izreke iz korana ili razne stihove.

Ovaj pečat, kojeg je svaki valija napose imao i s njim se služio, otisnut je uvijek na čelu s desne strane bujurultije. U prijašnje vrijeme pravljeni su ovi pečatnici ponajviše od bikova roga, koji je po naravi, kada se prepili pilom, ovalan, usljed čega je i vanjski oblik otiska ovalan, a bilo ih je u zadnje doba i od mjedi, čiji su otisci obično okrugli. Ove su muhure pritiskivali posebni valinski činovnici, koji su nosili naslov muhurđara (pečatnika), koji činovnik još i dandanas postoji na porti jedino kod ministra nutarnjih poslova, dočim su u ostalim strukama naslov i činovnici dokinuti već prije 40 godina. Bujurultije su se često upotrebljavale umjesto putnoga lista, jer putnik, ako nije imao u ruci bujurultije, da pokaže mjesnim oblastima kao putnu ispravu, smatrao se je sumnjivcem te je mogao lahko zapasti u nevolju. Za vrijeme, od kada je stari valija svrgnut i do kada bi novi dospio u Bosnu, da nastupi službu, zastupao bi ga čehaja (zastupnik), koji bi mjesto njega izdavao bujurultije i vršio cjelokupne upravne poslove. Ove čehaje nebi otiskivali na bujurultije valina pečata, nego bi na dnu stavili svoj obično vrlo komplicirani »sah«, koji je bio većinom trouglata oblika sa dolje okrenutim okrajcima slova.

Osim bujurultija imade još i drugih isprava, gdje se otiskavao valinski pečat, a to su »timarske teskere« (isprave na lena), koje su izdavali valije na lena do 5000 akčeta jazije (iznosa). Na tim teskerama ovalni pečat uvijek se nalazi otraga bujurultije, a na sred čela u početku nalaze se u formi tugre riječi »padišahimiz« (naš car), što znači, da tu ispravu za podjelu lena valija izdaje u ime vladarevo. Na početku teskere na desnoj margini smješten je valijin potpis u formi tugre. Na čelu ovakih dekreta u sredini pisala se obično izreka »huv-el-muin«, što znači: »Bog je pomagač«, na koncu se spominje uvijek mjesto, odakle je taj dekret izdan. Ovakove timarske teskere ponajviše su se izdavale nasljednicima umrloga spahije, koji su po nasljedstvu baštinili taj timar, a po gdjekad izdavale su se i junacima, koji su se odlikovali smionošću na vojni.

U privatnim poslovima upotrebljavali su valije osobne male pečate bez pjesničkih izreka. Od 265 valija i sandžak bega, koji su od god. 813.—1294. po Hedžru (= 1410.—1877.), u razdoblju od 464 godine vladali Bosnom, sačuvalo se je od zuba vremena samo vanredno malo bujurultija, ali mislim, da ih još

podosta nepoznatih imade u pohrani pojedinih naših otadžbenika — naročito plemića — koji bi znanosti učinili veliku uslugu, ako bi ih predali bos.-herc. zem. muzeju, koji bi im harno ubilježio imena među ostale darovatelje i promicatelje.

Slika 1. Bujurultija Karamehmedpaše od 22. džemazulahira 1085. sarajevskom muli, kojom se brani uzimati od fratara običajne poreze i namete.

Konačno spominjem, da sam na kraju uz opis svakog pečata dodao kratki pregled najvažnijih događaja koji su se odigrali za dobe vlade pojedinih valija, a u tu svrhu učinio sam kratke izvadke iz dragocjenog rukopisa Salihefendije Hadžihusedžinovića, nekadanjeg muvekita Begové džamije u Sarajevu. Taj rukopis, komu je naslov »Tarihi Diari Bosna«, velikom pomnjom je izrađen

po domaćim turskim vrelima te se čuva također u arhivi zem. muzeja, a kako do danas iz njega nije došlo gotovo ništa ili vrlo malo u javnost, držim da će ovi kratki izvadci bar upozoriti čitatelje na ovog zaslužnog domaćeg historičara.

Opis pečata.

1. Mustajpaša Kuršundžija.

God. 1019. (= 1610.).

Okrugli pečat.

U sredini:

مصطفى بن سليمان = Mustafa sin Sulejmanov.

Naokolo u četiri polja:

1.	ای باری خدا بحق هستی	=	O Bože stvoritelju,
2.	شدهش چیز مرا مدد فرستی	=	tako ti bivanja pomози me sa šest
3.	علم و عمل و فرح رستی		stvari: Znanjem, radinošću, veseljem,
4.	ایمان و امان و تن درستی		vjerom, milošću i zdravljem.

(Otisak ovog pečata u posjedu g. M. ef. Kadića.)

Mustaj paša Kuršundžić imenovan je po prvi put bosanskim valijom god. 1017. (= 1608.). U to doba je španjolska flota od trideset lada, udarila na grad Novi na dalmatinskoj obali, ali se morade povući, ne opraviv ništa.

Imenovan je po drugi put god. 1019. (= 1610.), a po treći put god. 1027. (= 1617.), te je upravljao s Bosnom do 1028. (1618.).

2. Hasanpaša Hatat.

God. 1041. (= 1631.).

U sredini pečata:

حسبي الله وحده و كفى
عبدہ حسن = Jedini mi Bog dostaje i on mi je do-
voljan.

Rob mu Hasan.

Unaokolo se dijeli na šest polja, ali je natpis na žalost teško čitljiv.

(Otisak pečata nalazi se u g. M. ef. Kadića.)

Hasan paša Hatat, imenovan je bosanskim valijom prvi put god. 1041. (= 1631.) na poticaj velikoga vezira Redžep paše, usljed nesloge, koja je vladala između njega i gorespomenutog, koji je bio aga janičara. Po drugi put god. 1043. (= 1633.). Oba puta vladao je nešto preko godinu dana.

3. Sijavuš paša.

7. džemaziul-evela 1062. (= 1651.).

Ovalni mali pečat. Na njem u tri reda natpis:

از لطف خداوند خطا پوش	=	Od milosti Boga, koji pokriva
امید مغفرت دارد		grijehe nada se oprost
سیاوش		Sijavuš.

(Otisak pečata u gosp. M. ef. Kadića.)

Veliki vezir Sijavuš paša imenovan je bosanskim valijom god. 1062. (= 1651.). U to doba navali na Bosnu ban hrvatski Zrinjski, te osvoji Knin, Liku, Udbinu, Zemunik, Vezeš, Girzalić, Klis i Sinj. Međutim prem su navalili i na Mostar, budu poraženi od Mostarana, ali pode im za rukom osvojiti Zadar, gdje množinu naroda i smaknuše. U to doba Sijavuš paša i Fazil Ahmed paša budu naizmjenice premješteni, prvi u Rumeliju, a potomji u Bosnu. Sijavuš paša bio je rob Abaza paše Dželalije.

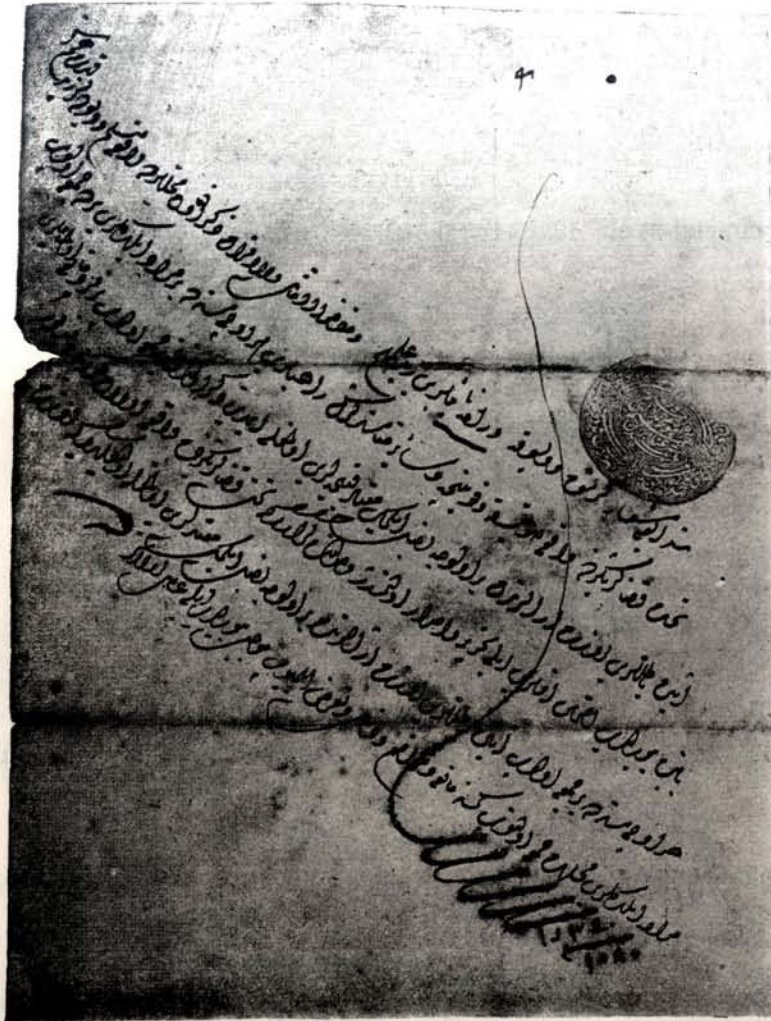
4. Ibrahim paša Tešnjak.

3. zulhidžeta 1080. (= 1669.).

Bujurultija upravljena na naibe (kadijske zamjenike) Kreševa, Visokog i Rame, kao i na muteselima i vojvode pomenutih kotara, u kojoj im nalaže, da duhovnicima samostana Fojnice, Sutjeske i ostalih mjesta ne smetaju obavljati skupštinu, na kojoj će izabrati sebi trogodišnjega starješinu, kako to običajno obavljaju svake tri godine.

U sredini pečata:

1. هر امورنده ای کریم و رحیم	=	O Ti u svakom poduzeću darežljivi i
2. استر عنایت سندن ابراهیم		milostivi Bože!
		Od Tebe traži pomoć Ibrahim.

Unaokolo u četiri polja:

1.	ای باری خدا بحق هستی	= O Bože stvoritelju, tako ti bivanja
2.	شش چیز مرا مدد فرستی	Pomozi mi sa šest stvari:
3.	علم و عمل و فرح رستی	Znanjem, radinošću i veseljem,
4.	ایمان و امان و تن درستی	Vjerom, milošću i zdravljem.

Ibrahim paša Tešnjak, Bosanac, bio je bosanskim valijom od god. 1078.—1080. (= 1667. do 1669.). Za njegova vremena sklopljen je mir s Austrijom te u Bosni nastao spokoj, i tako se odmore bosanski muslimani, a u počast mira prirede i trodnevnu rasvjetu.

5. Karamehmedpaša.

9. šabana 1085. po H. (= 1674.).

Beratska teskera (dekret na leno), izdana sa ravnice »Isakčije« nekome Hasanu na kedik-timar¹⁾ od 1400 akčeta jazije²⁾, u čifluku Alije sina Hasanova, na Kupresu (okružje Kliško), koji

¹⁾ Kedik timari su timari skopčani uz onaku službu, koju dotični timarnik ima da vrši osobno te dotle i pobire timarske prihode, a kada prestane vršiti službu, lišen je i timara. Među ovakove timare spadali su i imametluci i hatibluci pojedinih džamija.

²⁾ Akčeta jazije znači: »u iznosu«.

je upražnjen smrću Mustafe čuvara tvrđave Sokola, uz uslov da gorespomenuti Hasan vrši istu službu u istoj tvrđavi.

Ovalni muhur. U sredini:

مظهر الطاف الهی = Božjom milošću obdareni
مد Mehmed.

Unaokolo u četiri polja:

1.	ای باری خدا بحق هستی	=	O Bože stvoritelju, tako ti bivanja
2.	شش چیز مرا مدد فرستی		Pomozi me sa šest stvari
3.	علم و عمل و فرح هستی		znanjem, radinošću, veseljem,
4.	امان و امان و تن درستی		vjerom, milošću i zdravljem.

(Original u arhivu zem. muzeja br. 818).

Kara Mehmed paša imenovan je bosanskim valijom god. 1084. (= 1673.), pošto je prijašnji bosanski valija Kemankeš Sulejmanpaša poginuo u ratu kod tvrđave Kamenice (نچ) u Poljskoj. Polazio je na carsku vojnu s Bošnjacima, kada je Mehmed IV. ratovao s Poljacima i s Rusima. Svrgnut je god. 1087. (= 1676.).

6. Mehmedpaša Korča¹⁾.

27. safera 1107. (= 1695.).

Bujurultija izdana kadiji i ostalim narodnim predstavnicima, u kojoj im se nalaže, da ne zadržaju tatara, koji nosi važne vijesti, te da ga što prije dopreme na određeno mjesto.

Ovalni pečat.

U sredini:

شفاعت از نبی خود هد محمد = Mehmed moli sveca, da ga zagovara kod Boga.

¹⁾ Korča je ime sela u Sarajevskom kotaru, gdje i dandanas još postoje podori dvora Mehmed pašinih, kao i njegovih potomaka.

U dva položita polja:

وما توفيقي الا بالله = Pospješenje mi je samo s bogom
عليه توكلت و اليه ائيد Na nj se oslanjam i u nj se uzdam.

(Original u arhivu zemaljskog muzeja br. 1201).

Mehmedpaša Korča bio je bosanskim valijom god. 1104.—1108. po H. (= 1692.—1696.) Pošto se za njegove dobe osim danka u iznosu od jednoga dukata, što su ga plaćali godišnje kršćani, počelo pobirati još viši danak i tako tlačiti raj, pobuni se raja u Gabeli i Mostaru te odmetnu pod vodstvom Jeksajogrije, koji na rijeci Cetini zauzeše grad Pužin. Prem je Husejn paša oteo Pužin, opet ga osvoji mletački dužd Dolfin s vojskom, koju je dopremio morem i obsjedne skupa s rajom Gabelu te ju zaposjedne. Kada je ova vijest stigla u Carigrad, poslani su, da ju oslobode, bivši tefterdar kliški, okružnik Smailpaša, Mehmedpaša jenišeherski okružnik u Nišu, Abdulahaša valija Bruse, koji se tada nalazio u Biogradu i bosanski valija Korča Mehmed paša a svi pod vodstvom skadarskog valije Sulejman paše Blagajca. Bošnjaci i Hercegovci, neimajući topova, ne mogoše osvojiti Gabelu, ali su, pošto je već grad bio utvrđen, kojega su muslimanske čete podigle, deveti dan opsade porazili vođu Kokića, koji je sa 2000 momaka navalio na njih te mu je vojska što izginula a što zarobljena. Osim Gabele izgubiše Osmanlije i Trebinje. U god. 1105. (= 1693.) osvoji hrvatski ban Adam Bačan Vranograč, Novo Todorovo i Veliku Kladušu u Krajini a hrvatski vojskovođe Janković i Vučković sa Mlečaninom Letreševićem provališe sa 12.000 vojske u Bosnu sve do Skoplja. Tu navali bos. valija Mehmedpaša sa vitovljanske visoravni na njih, i tako ih porazi, da ih je oko 8000 isječeno. Letrešević bude uhvaćen živ, a odsječene glave Jankovića i Vučkovića pošalje skupa sa otetim zastavama u Carigrad. Za njegova vremena udariše Austrijanci na Bihać, ali su suzbijeni. Car je imenovao Mehmedpašu vezirom, ali prije nego što mu je stigla menšura, umro je od žalosti kada mu je stigao glas, da je tursku vojsku porazio princ Eugen na rijeci Tisi.

7. Mustajpaša Daltaban.

16. ševala 1109. (= 1697.).

Bujurultija izdana na jajačkoga kadiju i ostale predstavnike, u kojoj im nalaže, da pripreme 10 komorskih konja, koji će prenijeti 1000 kila peksimeta (dvopeka) iz Jajca u tvrđavu Ključ za prehranu vojnika.

U sredini pečeta:

الحمد لله كه نام شد مصطفى = Hvala Bogu, da mi je Mustafa ime.

U položitom gornjem polju:

وما توفيقي الا بالله = I nema uspjeha osim s Bogom.

U donjem polju:

عليه توكلت و اليه ائيد = Ja se u nj uzdam i njemu se utičem.

Unaokolo:

يا الله، يارب، يا مالك، يا حي، يا قيوم = O Bože, o gospode, o vlastniče, o
يا وهاب، يا عظيم. živi, o stalni, o darežljivi, o veliki.

(Original u g. M. ef. Kadića.)

Mustajpaša Daltaban¹⁾ bio je prvobitno zatočen u Počitelju, ali bi pomilovan i imenovan bosanskim valijom godine 1109. (=1697.). Za njegove uprave stiže iz Carigrada Timurtaš paša, da pregleda raj u Crne Gore, te pozvavši na dogovor crnogorskoga vladiku Danila Njeguša u

¹⁾ Umro je nasilnom smrću u Carigradu.

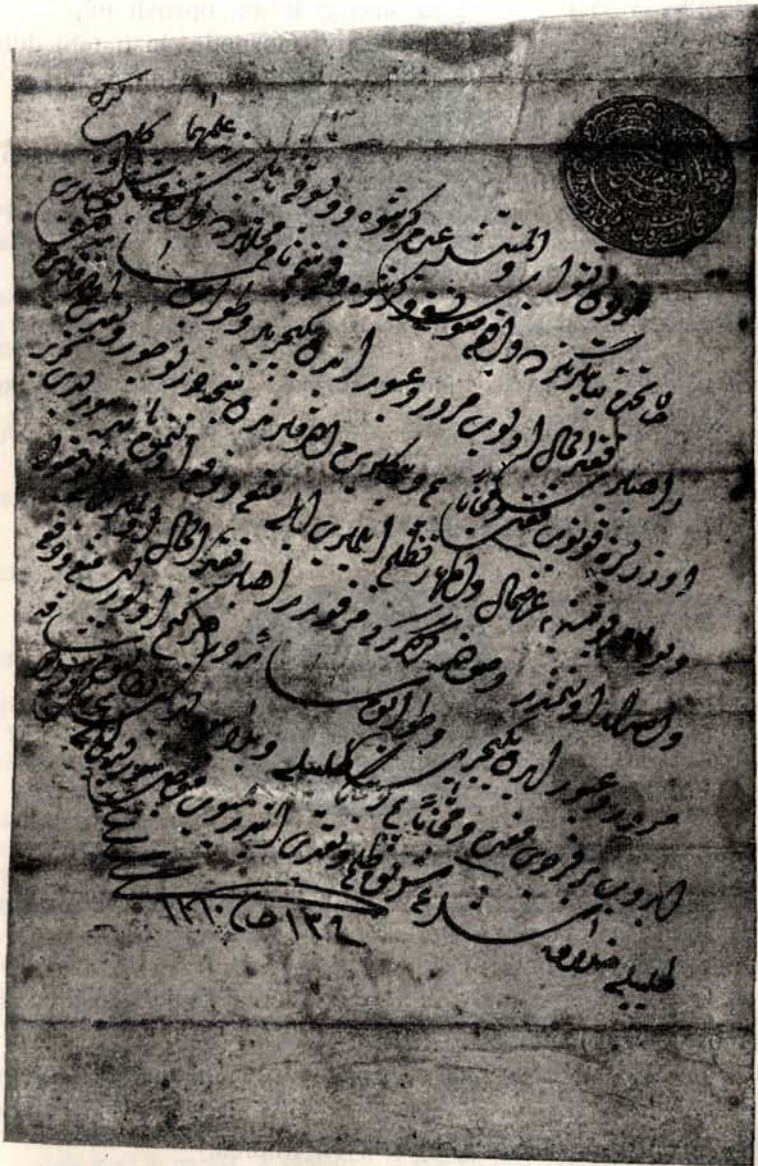
Podgorici uhvati ga. Crnogorci saznajući, da Turci zlostavljaju i muče vladiku, plate Timurtaš paši 600 dukata, te tako oslobode Njeguša iz tamnice.

U istoj godini krenu 5000 Mlečana i Hrvata te ih 2000 ode na tvrđavu Počitelj, a 3000 na Nevesinje i obsjednu obadviije tvrđave. Nu u to krene s vojskom hercegovački okružnik Ahmet paša na Nevesinje, te potuče neprijatelja a oni, koji su obsjedali Počitelj, ostave opsadu te se vrata natrag.

Godine 1110. (=1698.), provalio je Mustajpaša s 10.000 vojnika u Hrvatsku preko Bišća te je popalio 1000 kuća i grad Novi, a poubijao 600 ljudi i toliko ih zarobio. Hrvati, kada su to začuli, ostave Glamoč, koji su bili zaposjeli. A osim toga poharao je 15 sela u nahiji Biokovo, Buško Blato, Skopal i Dubno a pogubi i Jankovića.

8. Defterdar Halil paša Ćoso.

13. Džemaziul-evela 1110. (= 1698.).

¹⁾ Halil paša je smaknut u tvrđavi Jašu u Moldavi.

Bujrultija upravljena na naibe (kadijske zamjenike) Kreševa i Visokoga, u kojoj pripućuje valija, da su mu se pritužili duhovnici samostana i crkava Sutjeske, Kreševa i Fojnice, da janjičari i drugi putnici u njih odsijedaju i traže hranu i ostalo, prem sami nemaju šta jesti radi skrajnog siromaštva. Valija naređuje, da se to zapriječi, te da više nitko ne odsjeda u gorepomenute manastire, bez njegove naročite bujurultije.

U sredini pečeta:

حسبنا الله ونعم الوكيل = Nama je Bog dostatan, i doista upravnik
عبد خلیل rob mu Halil
۱۱۰۳ 1103. (=1691.).

Unaokolo u četiri polja:

1. اللهم انت ذومن وفضل = Bože ti si dobar i vrl,
2. وانی ذوخطايا وعف عی A ja sam griješan, oprosti mi,
3. وحسنی فيك يارب جميل O dobrostivi Gospode, ja o tebi dobro mislim,
4. فحقق يا الهی حسن ظنی Obistini, o Bože, moje mišljenje!

(Fotografija u gosp. M. ef. Kadića.)

Za njegove uprave sklopljen je Karlovački mir, te je uredena nova granica uz Savu i Unu do u blizini tvrđave novinske (Dijošije), a odatle kopnom do Horjana te odatle preko bihačke visoravni. Cetina, Imotski, Makarska dopade Mlečanima, Kastel Novi, Risan, Perast, Kotor i Budva ostaše Turskoj. Pošto su Sarajlije i sarajevski kotarevi bez obzira na starost bili još od fetha (osvojenja Bosne) oprošteni od svih daća i poreza, pod uvjetom da u svakom slučaju pomažu pograničnim žiteljima u ratu i to bogati kao konjica a siromasi kao pješadija, sakupe se na vijeće godine 1112. (=1700.) i pošalju molbu caru, da ih liši vojničke dužnosti i poreza, što im uspije posredovanjem Halil paše.

Halil paša pokupio je i danak od Mlečana u iznosu od 85 kesa (svaka kesa 500 groša), koji radi rata nije bio uplaćen.

9. Osman paša Sjerčić.

God. 1117.—1120. (= 1705.—1708.).

U sredini pečata u položitoj liniji:

مظهر عزت دارين اوله عثمان = Neka Osman bude pojava slave na
oba svijeta!

Na gornjoj položitoj liniji:

وما توفيقى الا بالله = I nema uspjeha osim s Bogom.

Na donjoj položitoj liniji:

عليه توكلت و اليه ائيب = Ja se u nj uzdam i njemu se utičem.
۱۱۱۷ 1117. (= 1705.).

(Snimak pečata u posjedu gosp. M. ef. Kadića.)

Kao muhafiz otoka Egriboza, imenovan je Osman paša Sjerčić bosanskim valijom u zamjenu s Ibrahim pašom Ilčijom, godine 1117. (= 1705.). Pošto je tvrđava Novi pala u ruke neprijatelju,

sagrađen je na granici godine 1117. (=1705.) utvrđeni grad Ban-vir (Trebinje). Godine 1120. (=1708.) bude Osman paša pozvan u Carigrad, te se vjenča sa sultanijom, bivšom suprugom pokojnog Ibrahim paše Trnakčije, a nakon svadbe bi imenovan valijom Karamana a na Bosnu dode Mustaj paša Ferhadpašić, bosanski plemić. Osman paša Sjerčić imenovan je po drugi put godine 1143. (=1730.) valijom Bosne, umrije na putu u Bosnu u Čajniču, gdje je i sahranjen.

10. Mehmed Numan paša Ćuprilić.

27. ramazana 1126. (= 1714.).

Bujurultija upravljena na Hadži Salih agu Ćurčića, u kojoj mu javlja, da je imenovan vodom nad kapetanima i vojnicima tvrđava, Dervente, Glamoča, Bišća, Hlivna i okolice i nad sarajevskim janjićarima, te mu nalaže da polazi k njemu s vojskom i sa provijantom. Kako može biti za 10 dana.

Ovalni pečat u tri položita polja.

U sredini:

زجو رحمت الرحمن عبده نعمان = Molimo milost Milosrdna, rob mu Numan.

U gornjem polju:

و ما توفيق الا بالله = I nema uspjeha osim s Bogom.

U donjem polju:

عليه توكلت و اليه ائيب = Ja se u nj uzdam i njemu se utičem.

(Izvor kod g. M. ef. Kadića.)

Mehmed Numan paša Ćuprilić bio je u dva navrata valijom na Bosni. Prvi put od godine 1125.—1127. (=1713.—1715.). Za njegove uprave, počeli su Crnogorci harati Bosnom, te stiže carski ferman valiji, da ih kazni, a druga carska zapovjed poslana je Mlečanima, da ne primaju raje buntovnika, koji nanose štetu tvrđavama Novom i Risnu, ako bi prebjegli k njima, jer će se mir smatrati dokinutim.

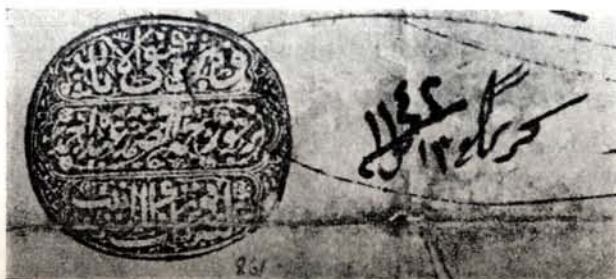
Numan paša krene vojskom na Crnu Goru godine 1126. (=1714.) te stigne do u Drobnojake.) Hercegovački okružnik Bećir paša krene opet preko Crne Gore na Kotor a skadarski okružnik Ahmet paša preko jezera sa Albanezima na Crnu Goru, Crnogorci budu napadnuti sa tri strane i hametom potučeni. Turci poharaju i popale sela i pogubiše silu naroda, a samo oni mogoše se spasiti, koji su umakli na Mletačko. Na povratku iz Crne Gore, godine 1127. (=1715.), bi Numan paša svrgnut. On je sagradio banjalučku tvrđavu.

Godine 1129. (=1716.), nakon 3 godine, dode opet na Bosnu kao valija u doba, kada su na Crnoj Gori poginula dva Ćengića i jedan Ljubović i kada su Mletčani osvojili Imotski a Austrijanci Biograd i provalili pod vodstvom generala Draškovića sa 10.000 vojnika nenadano na Bosnu put Novoga. Protiv Draškovića posla bihačkog kapetana Mustaj pašu i majdanskog kapetana Omer pašu, a na vojskovođu Petrašeka, koji je navalio na Zvornik, posla svoga čehaju Ibrahim agu sa nekoliko hiljada pučkih ustaša, a sam osta u sredini oba ratišta. Turci tako pobijediše na obje strane: kod Novoga pogibe 9000 inovjeraca, a kod Zvornika 10.000 a množina ratnog materijala izgorje; sam Petraš dopade rana. Numan paša svrgnut umrije na otoku Kreči.

11. Gazi Ahmedpaša Rustempašić, Skopljak.

13. safera 1142. po H. (= 1729.).

Teskera izdana sa sarajevskog polja nekom Smailu na polovicu timara od 1500 akčeta jazije, kojeg mu je njegov brat Ishak poklonio u selu Vrlesilu u brodskoj nahiji.

Ovalni muhur. U sredini:

نرجو رحمة الصمد عبده احمد = Molimo božiju milost, rob mu Ahmed.

U dva položita polja:

1. وما توفيق الا بالله = Nema uspjeha osim s Bogom
2. عليه توكلت و اليه ائيب = Ja se na nj oslanjam i njemu se utičem.

Original u arhivu bos.-herc. zemaljskog muzeja pod brojem 861.

(Druga bujrultija istog valije od 18. muharema 1441. (= 1728.) nalazi se u privatnom posjedu g. Muhamed E. Kadića).

Skopljak Gazi Ahmet paša Rustempašić bio je bosanskim valijom godine 1140.—1142. po H., (= 1727.—1729.). Za njegova vremena sagradili su rišćani u Sarajevu crkvu od kamena, koja je do tada bila sagradena od tahte. Bekir paša Čengić, idući na Crnu Goru, da osveti dvojicu paša Čengića i bega Ljubovića, koji su tamo poginuli za vrijeme vlade Numan paše Čuprilića, povratio se je poražen.

Pošto je stigla iz Carigrada dozvola za gradnju sarajevske tvrđave, zatražena još prije 12 godina, za Kara Mustapaše, jer je do tada bila mala i tijesna te je moglo stati u nju samo 200 ljudi, sagradi Ahmet paša uza staru tvrđavu zid s puškarnicama u naokolo u duljini jednoga sata, koji je bio visok 10 aršina a debeo 2 aršina, a na njemu četiri kule po imenu: Arnautska tabija, tabija kod Vrata, Jekovac i Strošić tabija. Ova gradnja posvema dovršena je tek godine 1150. (= 1737.) za vremena Ali paše Hećimovića. Ahmedpaša ostavi iza sebe sina Rustem bega, koji nije polučio naslova paše, nego bega.

12. Abdulah paša Muhsinović (Muhsinzade).

2. džemaziulevela 1146 po H. (= 1733.).

Beratska tezkera izdana Omeru sinu Muratovu na timar u iznosu od 2100 akčeta jazije, u selu Gordiću, nahije Olovo, upražnjen iza strica mu Husejina i oca mu, gore pomenutog Murata, s uvjetom, da za vrijeme vojne ratuje pod zastavom alajbegovom.

Ovalni muhur. U srednjem položutom polju sadržaje:

فوضت امرى الى الله = Ja predadoh svoju stvar Bogu: Božiji
عبدالله
rob Abdulah.

U položita dva polja:

1. Gore:

وما توفيقى الا بالله = Nema uspjeha osim s Bogom.

2. Dolje:

عليه توكلت و اليه ائيب = Ja se na nj oslanjam i njemu se utičem.

(Original u arhivu bos.-herc. zem. muzeja pod br. 75.)

Abdulahpaša Muhsinović imenovan je prvi put valijom na Bosnu god. 1133. (= 1720.). Za njegova vremena god. 1134. (= 1721.) sagrađena je Lubinjska tvrđava pod nadzorom Osman paše Trebinjca. Pogubio je Mustafa pašu Bihćaka, Salih pašu iz Kulen-Vakufa i Abdulah ef. Sofradžibašu. Dokinuo je sekbane u Bosni (jedna vrsta vojske, koja je pripadala janjičarima). Za njegove uprave stigla je dozvola iz Carigrada, da se sagradi grad u Novinu od kamena u opsegu od 18.051 četvornih aršina sa pet kula i dvoja vrata, a trošak gradnje preuzeli su na se bosanski kapetani, age i zapovjednici. Abdulah paša svrgnut je s Bosne god. 1140. (= 1727.) i imenovan valijom Rumelije i niškim čuvarom (muhafizom).

Po drugi put, god. 1145. (= 1732.), došao je na Bosnu sa valiluka Sajde (u Siriji), te je poslao u Carigrad 300 Bošnjaka, da se poduče u topništvo. Za čuvanje Kefe u Krimu sakupljeno je po Bosni pješadije i konjice 20.930 vojnika od zaima i spahija, pod zapovjedništvom Bekir paše Čengića, i krenulo pod vrhovnim vodstvom Abdulah paše Muhsinovića carskoj vojsci u Isakčiju, a na mjesto Muhsinovića bi imenovan valijom na Bosni Ali paša Hećimović.

Po treći put imenovan je god. 1153. (= 1740.), te je uredio granice s Austrijom tako, da je odsele rijeka Sava bila granica između Austro-Ugarske i Bosne.

Po četvrti put imenovan je god. 1161. (= 1748.). Iste godine buknuo je u Sarajevu u dan požar iz Čifuthane, u kojem je izgorjelo mnoštvo kuća. Umro je u Travniku god. 1162. (= 1749.), gdje je i sahranjen u blizini Jenidžamije u posebnoj grobnici.

13. Hadži Mehmedpaša Fočak »Kukavica«.

7. šabana 1171. po H. (= 1757.).

Teskera izdana u Travniku Ibrahimu sinu Esir Salihovu na timar od 3250 akčeta jazije, upražnjen iza oca mu, gorepomenutog Esir Saliha, u selima Vlahovu Dolu u nahiji Brodar.

Ovalni muhur. U sredini:

عبد الحاج محمد = Božiji rob Hadži Mehmed.

Horizontalno u dva polja:

1. وما توفيقى الا بالله = Nema uspjeha osim s Bogom.

2. عليه توكلت و اليه ائيب = Ja se na nj oslanjam i njemu se utječem.

(Original u arhivu bos.-herc. zem. muzeja pod br. 1622.)

Bošnjak Hadži Mehmed paša Kukavica iz Foče, bio je u dva navrata bos. valijom, i to; 1166.—1169. (=1752.—1755.), te 1171.—1173. (= 1757.—1759.). Prvobitno, kao baščauš, poslan je s naslovom državnog povjerenika (mubašira) u Bosnu, da uguši bunu, koja se je tada bila pojavila, god. 1165. (= 1751.). Pošto je uspjelo savladati pobunu, bude unaprijeden za mirimirana

i imenovan bos. valijom god. 1166. (= 1752.), a nakon 4 mjeseca podijeljena mu je čast i naslov vezira. Iste godine podijeljen je Kliški sandžak Bektaš paši Bošnjaku. Sagradio je god. 1168. (= 1754.) češmu (vodomet) na Baščaršiji u Sarajevu. God. 1169. (= 1755.) bukne noću veliki požar i izgori ponovno Hanikah (sjedište šejha i njegovih sljedbenika) Gazi Husrevbegov u Sarajevu. Popravio je i bjadiso Begovu džamiju u Sarajevu. Po drugi put bi imenovan god. 1170. (= 1756.), kada se je pripojio hercegovački sandžak Bosni. U to doba stigne carski ferman iz Carigrada sarajevskom i ljubinskom kadiji, na pritužbu trebinjskih žitelja, da Sulejman paša ne tlači naroda kotara ljubinskoga, tražeći protušeriatske namete, te da mu se zabrani miješati u dsžavne poslove.

Mehmed paša, okrivljen i optužen, da je prouzrokovao poraz vojske, svrgnut je i prognat u Retimno (Kreta), gdje je i pogubljen. Sagradio je u blizini konaka u Travniku jednu džamiju sa kamenitom munarom i medresu, za koju je privezao na pola kamenu čaršiju (bedistan), han i tahmishanu (tržište prodaje popržene kbve). U Foči, u svom rodnom mjestu, sagradio je džamiju, a u Goraždu na Drini veliki most sa kamenitim nogama.

14. Mehmedpaša Muhsinović.

God. 1175. po H. (= 1761.).

Bujurultija izdana fočanskom kadiji, u kojoj mu saopćuje, da mu je početkom Muharema 1175. (= 1761.) povjereno carskim fermanom pobiranje bosanskih harača, te da je on (valija) dao harač fočanskoga kotara u zakup Mehmedbegu Kurtu, kapetanu novopazarske tvrđave, koji će pobirati taj harač od fočanske kršćanske raje. Opominje kadiju, da pazi, da se ta šerijatska daća po zakupniku sabire prema šerijatskim propisima i da ne bude nikakove zlouporabe i nasilja uslijed pobiranja iste.

Ovalni muhur. U tri položita polja :

1. Gornje polje sadržaje:

مشهود اوله سرايتي = Nek se obistini tajna ajeta

2. Srednje polje:

تافيض سرمدك اولسون روان = Tvoja vječna dobrota nek protječe

3. Dônje polje:

حکم نکتيني محمدك = odredbama Muhamedova muhura.

Original u posjedu Muh. En. Kadića.

Mehmed paša Muhsinović, carski zet, došao na bos. upravu sa valiluka Kutahije, godine 1174. (=1760.), te je ostao do 1177. (=1763.). Za njegove uprave sagradio je carski dostojanstvenik Osman ef. Akovalija o svom trošku kamenu knjižnicu u dvorištu Careve džamije u Sarajevu. Sam je dao popraviti i bojadisati Ferhadiju i Durak Ahmetovu džamiju na Baščaršiji. Njegov čehaja Ibrahim aga pogubio je iste godine Širan bega, zamjenika tezkeredžije (izdavatelja i referenta lena), te Ahmed agu Dervišeferendića čauškoga čehaju. Godine 1176. (=1762.) pojavila se je kuga u Bosni, koja je harala pune tri godine i od koje je sila stanovništva poumiralo. Sagradio je u Krajini u Kamengradu jednu džamiju.

15. Hadži Ahmedpaša Ćuprilić.

15. rebiulahira 1180. po H. (= 1766.).

Bujurultija izdana fočanskom kadiji, ajanima i ostalim fočanskim prvaciima, u kojoj im nalaže, da mu pokupe drugi obrok »hazerije« (ljetni obrok valinih prihoda), koja mu je carskim fermanom dodijeljena prema poslanom popisu, te da se uruči poslanom glasniku. Ujedno ih opominje, da se taj namet raspiše na narod umjereno i pravedno.

Ovalni muhur, razdijeljen je na tri položita polja:

خير الوري حميد الله اجمعهم
ثقة الله لا اله الا الله هو الحي القيوم و به يومن
فاجعل له احمد بن نعمان با رب رحمان

1. Gornje polje:

خير الوري لحميد الله اتبعهم = Najbolji su od smrtnika Bogu zahvalni
— sljedite ih.

2. Dônje polje.

فاجعل له احمد بن نعمان يا رب رحمان = Bože milosrdni učini da i Ahmet, sin
Numanov bude takav.

3. Na dva kraja srednjeg polja:

S desna. ثقة الله = Bog je sveuzdanje.

S lijeva. و به يومن = U njega se vjeruje.

4. Srednje polje:

لا اله الا الله هو الحي القيوم = Nema Boga osim njega, on je živ,
stalan.

(Original posjeduje Enveri ef. Kadić u Sarajevu.)

Hadži Ahmed Said paša Ćuprilić, sin Numanpašin, imenovan je bos. valijom god. 1179. (= 1765.). Sagradio je tvrđavu u Gradiškom. Svrgnut je god. 1180. (= 1766.) i određen za valiju Uzije. Napokon je smaknut u Sivasu.

16. Silahdar Abdulahpaša.

7. džemaziulevela 1198. po H. (= 1783.).

Beratska teskera izdana iz Travnika nekom Huseinu na timar od 1600 akčeta jazije u selu Zadobri, nahija Osanica, okružja Hercegovine, upražnjen iza umrlog mu oca Omera, s uslovom da ima za vrijeme rata naizmjenično s ostalim sudioničarima timara pod zastavom alajbega polaziti na vojnu.

Ovalni muhur. U sredini:

ليسى بكاف الا عبد الله = Nije dosta biti samo po imenu rob božji
(= Abdulah), već se treba i tvorno Bogu
klanjati.

Unaokolo u četiri polja:

1. وما توفيقى الا بالله	= Nema uspjeha osim s Bogom.
2. لا حول و قوة الا بالله	Snaga i pomoć u božjoj su ruci.
3. توكلت على الله	Oslanjam se na Boga
4. و افوض امرى الى الله	te mu predajem moju stvar.

(Original u arhivi bos.-herc. zem. muzeja pod brojem 1632.)

Abdulah paša Tefterdarević Silahadar rodom je iz Sarajeva a imenovan je valijom Bosne polovicom ševala god. 1194. (= 1780.), ter mu je prvo uredovanje bilo svrgnuće sarajevskog muteselima Hasanage Pažučlije, na čije je mjesto postavio Derviš Mustajbega Dženetića. Polak carske naredbe obskrbio je pogranične gradove sa 91500 oka prohe, te je strogo zabranio odmićanje i dopust iz službenih mjesta i tvrđava svima čuvarima. U smislu carske naredbe pregledani su i popisani pojedince po naročitim povjerenstvima: topovi, oružje, municija, naprave i provijant i sve ostalo, što se je nalazilo po bos. gradovima, te su iskazi otpremljeni u Carigrad. God. 1197. (= 1783.) pojavila se je u Bosni kuga, a god. 1199. (= 1875.) umrije Abdulah naglom smrću u Travniku, gdje je i pokopan. Sagradio je u Tešnju jednu džamiju.

17. Ahmedpaša Moralija.

Početak muharema 1200 po H. (= 1785.).

Bujurultija izdana sarajevskom kadiji, muteselimu i ostalim prvacima radi sakupljenja prvog šestmesečnog obroka saifije, njemu određene, u kojoj nalaže, da se taj obrok na narod raspiše i čim skorije sakupi te po pouzdaniku njemu odašalje.

Ovalni muhur. U sredini

عده احمد = Njegov rob Ahmed.

Unaokolo u osam polja:

1. قطمير، 2. كفشططويوش، 3. شاذنوش، 4. دبرنوش، 5. مرنوش، 6. مملينا، 7. مملينا، 8. كاتمير.
= Kefeštatijuš, Šazenuš, Debernuš, Mernuš, Mislina, Mekselina, Iemliha, Katmir¹⁾.

¹⁾ Ovih osam imena odnose se na jednu priču iz Kurana. Po njoj su sedmerica i njihov pas Katmir zaspali u jednoj pećini i spavali 300 godina. Kad se probudiše pode jedan u čaršiju

Original u arhivu bos.-herc. zem. muzeja pod br. 876.

Ahmed paša Moralija imenovan je bos. valijom u god. 1199. (= 1784.), a bio je do onda muhafiz (čuvar) u Inebahtu. U to doba, pobunio se je ponovno Mahmud paša Bušatlija¹⁾ skadarski valija te je zauzeo Podgoricu i Spuž, protjerao iz potonje varoši zapovjednika carskoga Ibrahim pašu Abdulahpašića i opustošio cijelu Crnogoru. Zato stiže ferman bosanskom valiji, da po Bosni sakupi dovoljno vojske, kao što će se sakupiti i po Rumeliji, i da se krene na polje gatačko da odmetnika upokori. Nu prem se Ahmed paša starao, da izvrši taj nalog te se opetovno obratio na Bošnjake, bude svrgnut god. 1200. (= 1784.), a na njegovo mjesto imenovan bi bivši solunski valija Selim Siri paša.

18. Siri Selim paša.

Početak džemaziulevela 1202. po H. (= 1787.).

Bujurultija izdana bivšem valinom zamjeniku (kajmekamu) Hasan agi, u kojoj mu priopćuje, da mu je dodijelio u ime označene svote duga slijedeće predmete, koje može primiti po dolje navedenom popisu od njegovih zaostataka. I to iz kotareva Jajca, Prusca, Tešnja, Travnika, Zenice, 300 osmaka pšenice, 330 ječma, 385 zobi i 4525 oke ovnovine.

Ovalni muhur:

صدق قلبيله اولوب باب توكلده مقیم
سر مولا نادن استمداد ایدر سری سلیم

= Siri Selim, stanujući odanošću na božjim vratima strpljivosti, moli pomoć od božje tajinstvenosti. God. 1195. po H. (= 1780.).

(Original u arhivu bos.-herc. zem. muzeja pod br. 48.)

Selim Siri paša, porijeklom iz Carigrada, imenovan je bos. valijom god. 1200. (= 1785.). Do njegova dolaska u Bosnu bio mu je zamjenikom mirialema Mehmed paša. Na putu u Travnik, svratio se je i u Sarajevo te je popravio Carevu džamiju i dao ju obojiti. Videći, da je i tvrđava vrlo zapuštena, a topovi da leže na vani bez kola i kundaka, naredi, da se čim prije sve popravi i stavi u dobro stanje. Na molbu žitelja tvrđava Skadra, Ulcinja, Bara, Gusinja, Plave i Akove posredova, da car pomiluje skadarskog okružnika Mahmud pašu Bušatlića i brata mu Ahmed pašu. Ispostovao je to pomilovanje, tako da je Mahmud paša ponovno imenovan za okružnika Skadra, a brat mu Ahmed paša opredijeljen za čuvara Aleksandrije i otpremljen sa 1000 vojnika. Iste godine svrgne sarajevskog kadiju Ebu Bekir Nijaziju Imamovića i sarajevskog muteselima Derviš Mustajbega Dženetića, te postavi na mjesto prvoga bivšeg plovdivskoga kadiju Mahmud ef. Hatibovića, a na potonjega Ahmed bega Paloša. Upokori ustašu Hasana Hota, koji se je pokazao u Bihoru, Plevlju i Prijepolju sa Bošnjacima pod vodstvom beglerbega Sinan paše. Obskrbi Bosnu sa 1000 kantara baruta i 500 olova. Napokon, pošto se je odmetnuo ponovo

da kupi kruha, ali mu trgovac reče, da novac, kojim je htio da plaća već 300 godina ne vrijedi a država, koja ga je kovala da je davno propala. I tako saznadoše da su 300 godina spavali.

Ova imena upotrebljavaju se često kao zapis kod teška porođaja, te se sveže rodilji o nogu. Tako se i djeci, koja mnogo plaču, veže isti zapis za koljevku.

¹⁾ Od ove porodice nalazi se i jedna međžmua (zbirka pjesama i dr.) u arhivu zem. muzeja.

Mahmud paša Bušatlija, stigne ferman iz Carigrada, da se ima bez milosti kazniti. Sakupiv Selim paša Bošnjake pod zapovjedništvom Ahmed paše Kurta, pozva valija u Travniku sve bos. dostojanstvenike i prvake. God. 1202. (= 1787.) bude svrgnut, a na njegovo mjesto imenovan Ebubekir paša Agribuzlija.

19. Husamuddin paša.

11. muharema 1209. po H. (= 1794.).

Timarska teskera izdana nekom Mehmedu na timar od 1730 akčeta jazije, u selu »Uvla-delisu« (nahije Mostara), upražnjen iza umrlog Hadži Saliha, čiji je sin izgubio pravo na timar uslijed nastupa u janičarsku vojsku, s uslovom, da obavlja službu čuvara u mostarskoj tvrđavi.

Ovalni muhur. U sredini:

حسبي الله = Meni je Bog dosta, koji jedini uspjeh podjeljuje.
 2. يافتاح 1. و ما توفيقى الا بالله يا ناصر = 1. O pobjedniče! = 2. O pomagaću!
 عبده حسام الدين
 Njegov rob Husamudin.

Unaokolo u četiri polja:

1. رضيت بما قسم الله = Ja sam zadovoljan s onim, što mi je udijelio Bog,
 2. و فوضت امرى الى خالقى te preporučujem svoju stvar mome Stvoritelju.
 3. لقد احسن الله فيما مضى كذلك يحسن فيما بقى Kako je god u prošlosti mene pomilovao,
 4. يا مفتح الابواب افنح لنا خير الباب يا مفتح O Bože, koji otvaraš sva vrata, otvori za nas najbolja vrata.

(Original u arhivu bos.-herc. zem. muzeja pod br. 996. Tamo i druga bujurlija istog valije pod br. 838.)

Husamudin paša imenovan je bos. valijom god. 1207. (= 1792.), te mu je bio zamjenik, do njegova dolaska u Bosnu Ibrahim paša beglerbeg.

Pošto se je iz nova pobunio pomilovani Mahmud paša Bušatlić, stigne iz Carigrada carska naredba, da se ima na svaki način kazniti. Dopršio je razdiobu granice između Turske i Austrije koja je bila uvrštena već i u mirovne uslove. Svrgnuo je sarajevskog kadiju Osman ef. i muteselim Ahmedbega, te je imenovao na mjesto prvoga bivšeg plovdivskog kadiju Mehmed Šaćira Ahashaliju, a na potonjega Alibega Dženetića. Za njegove uprave stigla je carska naredba, kako se ima svaka vjeroispovijest i pojedine klase odijevati, da se mogne jedna od druge razlikovati. God. 1208. (= 1793.) stigne ferman, da se imade izim od janjaca stočarina kupiti na ovce i na koze, na glavu po jednu paru, što se nije do tada nikad kupilo po Bosni, te je time prouzrokovana i buna, radi čega bude prognat iz Bosne zapovjednik janičara Bošnjak Memiš u Kustendil, a Omer aga serdengečdija i Stočanin Husejin na robiju u Egrideri. Muteselim sarajevski Ali beg Dženetić bude svrgnut a na njegovo mjesto postavi opet Hadži Ahmed bega Paloša. Na osnovu fermana dozvoli kršćanima i jevrejima, da mogu popraviti bogomolje, izgorjele prilikom velikog požara u god. 1202. (= 1787.) uz uvjet, da ih ne smiju ni raširiti a ni povisiti. Na molbu građanskih odličnjaka te uslijed ilama šerijatskoga suda zabrani naredbom od 1210. (= 1795.) trgovcima da, ne smiju dobavljati tkanina iz Mletaka skupljih od 10 groša na aršin, a žiteljima, da ne smiju

skuplje od 10 groša kupovati niti se njima oblačiti. God. 1211. (= 1796.) Husamudin paša bude svrgnut, a na njegovo mjesto imenovan carski zet Perišan Mustafa paša.

20. Perišan Mustafa paša.

God. 1211. po H. (= 1796.).

Ovalni pečat u sredini:

وما توفيقى الا بالله = Nema uspjeha osim od Boga.
عبدہ مصطفي = Rob mu Mustafa.

Unaokolo u četiri polja:

1. رضيت بما قدم الله لى	= Ja sam zadovoljan s djelom, što mi je Bog dosudio
2. و فوضت امرى الى خالقى	Predajem svoj posao svom Stvoritelju
3. لقد احسن الله فيما مضى	Kako mi je god Bog podijelio lijepu prošlost
4. كذلك يحسن فيما بقى	Dosudit će mi i lijepu budućnost.

(Snimak sa bujrultije nalazi se u knjižnici gosp. Muhamed Enveri ef. Kadića.)

Carski zet Perišan Mustafa paša imenovan je bos. valijom godine 1211. (= 1796.). Za njegove vlade povratila je Austrija Turskoj gradove: Dubicu, Gradišku i Bos. Novi, a Crna Gora postade pod vodstvom vladike samostalna pripojivši si nahije: Bjelopavliće, Pipere, Kuči i Vasojeviće. Godine 1212. (= 1797.) podigli su se ustaše u okolici Biograda i Smedereva, te je zato otišao s bos. vojskom u Srbiju, potukao ustaše i oslobodio Smederevo. Iste godine krenuo je množinom vojske u Vidin, da upokori buntovnika Osman agu Pasvanovića, s ostalim vojskama, koje su stigle iz pojedinih turskih krajeva; ali morade se s opsade Vidina brzo povratiti, da pazi, da iz Dalmacije ne bi u Bosnu provalio Napoleon. Umro je god. 1213. (= 1798.) u Travniku i sahranjen u Gornjoj čaršiji na sebilu blizu grobnice Ali Dželaline.

21. Hasanpaša Duvnjak, kliški mutesariif.

Početak ramazana 1217. po H. (= 1802.).

Određba kadijama i kadijskim zamjenicima, prvacima i odličnicima kliškog okružja, odnosno bivšem muteselimu Aliagi, u kojoj se saopćuje, da je imenovan za kliškog muteselima na mjesto Mehmedage, te mu naređuje, da radi u skladu sa ostalim prvacima i da primi račune od svoga prešasnika te da se stara svojedobno njemu pripadajuća beriva u redu sakupiti i otpremiti.

Ovalni muhur u sredini:

بنده خدا = Božiji rob Hasan paša¹⁾.
حسن پاشا

Naokolo u četiri polja:

1. ای ضیا بخش خدا = O Bože! darovatelju svjetlosti.
2. شمس و قر جلوه نحا Tvoj sjaj odrazuju sunce i mjesec
3. کوکب اقبال تويا zvijezde sreće Plejadi,
4. سر طائر رهنا koji leteći pokazuju put.

(Original u arhivu bos.-herc. zem. muzeja pod br. 1177.)

Hasan paša Duvnjak je pradijed obitelji Hasanpašića, koja danas još živi u Travniku.

22. Sejid Mustafa paša.

6. zilhidžeta 1220. po H. (= 1805.).

Bujurultija izdana na sarajevskog kadiju, muderise, janičarske zapovjednike, u kojoj im saopćuje, da su srpski ustaše i razbojnici napali na novopazarski kotar i na smederevsko okružje, uslijed česa je dana zapovijed kliškom okružniku Sulejman paši Skopljaku i zvoničkom okružniku Mehmed paši, da što prije navale na Srbe, te naređuje i Sarajlijama da u ime obrane domovine i svete vjere budu spremni na rat bilo pod njegovom (valinom) zastavom bilo pod zastavom najbližeg vojskovođe.

Ovalan muhur. U sredini:

رب نیر اسیر = Bože olakšaj posao Sejid Mustafin!
سید مصطفی

Unaokolo u četiri polja:

1. ای حاکم فرمانکده خط قدرت = O gospodaru u tvojoj je povelji pismo usuda.
2. وی حاکم معموره اقلیم ارادت O ti zapovjedniče svijuh želja!
3. هر قنده ایسم عونکی دور الله بندن Gdje god budem, ne krati mi tvoje pomoći
4. یارب بحق شرف مهر نبوت za volju slave pečata prorokova.

(Original u arhivu bos.-herc. zem. muzeja pod br. 907. Tamo nalazi se još jedna bujurultija pod br. 881.)

Mustafa paša Smailpašić, porijeklom iz Novog Šehera, imenovan je bos. valijom 4. ševala 1219. (= 1804.) te je odredio s bujurultijom sebi za zamjenika Sulejman pašu Mustajpašića, Skopljaka, dok sam stigne u Bosnu. Za njegove vlade puko je god. 1220. (= 1805.) grom u kulu municije u unutrašnjoj tvrđavi grada Sarajeva, te je sva džebhana izgorjela, a kula u zrak odletila. Pošto su srpske ustaše za ustanka navalili na Užice i opsjeli ga, pošalje Mustafa-paša iz Sarajeva u pomoć 500 vojnika pod vodstvom Memišage a na sandžake opremi bujurultiju, da se što brže kupi vojska i krene na Srbiju. Skopljak Sulejman paša bude poslan sa Skopljanima na Drobniak, gdje se je raja također odmetnula a sam valija krenuo je s ostalom vojskom

¹⁾ Ovo je jedini pečat u kojemu je u sredini uz ime dodan i naslov paše. U službenim pečatima to inače nije bilo običaj.

na Srbiju te je ustaše upokorio i oslobodio zarobljene muslimane i opsjednute gradove. Godine 1221. (= 1806.) razboli se i umrije u mjesecu muharemu. Njegova se smrt bolno dirnula stanovnika Bosne, jer je vrlo bio oblijubljen.

23. Husreipaša.

29. ševala 1221. po H. (= 1806.).

Bujurultija izdana na sarajevskog kadiju i muteselima te na ostale vjerske i janičarske prvake, u kojoj im saopćuje, da je stigla zapovjed velikog vezira, da se objavi Bosancima da je Rusija prešla granicu i osvojila Hotin i Bender, na što se i sam sultan sprema na vojnu, te pozivlje da se i Bošnjaci sprema za rat.

Ovalni muhur. U sredini:

عبدہ محمد خسرو = Rob mu Mehmed Husrev.

Naokolo u četiri polja:

1.	لا حول ولا قوة الا بالله	=	Nejma pomoći ni snage bez Boga.
2.	و افوض امرى الى الله		Ja upućujem svoju stvar na Boga.
3.	وما النصر الا من عند الله		Nejma pomoći, osim božije.
4.	وما توفيقى الا بالله		Nejma uspjeha, osim od Boga.

Naokolo u četiri kuta:

الاول، الاخر، الظاهر، الباطن = prvi, posljedni, jasni, nevidljivi.

(Original u arhivu bos.-herc. zem. muzeja pod br. 907. Tu se nalazi još pet bujurultija od istog valije pod brojevima: 910., 911., 1184., 1306., 1307.)

Mehmed Husrevpaša imenovan je bos. valijom god. 1221. (= 1806.). Dok je stigao u Bosnu bio mu je zamjenikom bos. tefterdar Ibšir beg. Za srpskog ustanka zaposjede Kara-Đorđe, što prevarom što mitom Biograd. Iste godine su Francuzi osvojili Dubrovnik i Dalmaciju, a Rusi Kotor. Jedan francuski odio topnika, od 500 momaka, koji je bio pošao u Tursku iz Dalmacije pod vodstvom jednog generala, stigao je do u Busovaču, odakle se je opet povratio. Mehmed Huršidpaša, svrgnut s bosanske uprave, namješten je okružnikom u Salonik, a na njegovo mjesto imenovan je salonički valija, bivši veliki vezir Ibrahim Hilmi paša.

24. Ibrahim Hilmi paša.

6. džemaziulevela 1225. po H. (= 1810.).

Beratska teskera izdana Sulejmanu sinu Džaferovu na timar od 4600 akčeta jazije u selu Bedni u nevesinjskoj nahiji, upražnjen iza oca mu s uvjetom, da za vrijeme vojne polazi pod alajbegovu zastavu.

Ovalni muhur. U sredini:

سلام على ابراهيم = Božiji blagoslov Ibrahimu.

Unaokolo u četiri polja:

1.	لقد احسن الله فيما مضى	= Kako mi je Bog dao dobru prošlost, dati će mi
2.	كذلك يحسن فيما بقي	i budućnost.
3.	رضيت بما قسم الله	Zadovoljan s onim, što mi je Bog dosudio, te
4.	و فوضت امرى الى خالقي	povjeravam moj posao mome stvoritelju.

Original u arhivu bos.-herc. zem. muzeja pod br. 796. Osim toga ima od istog valije i bujurultija pod br. 797., 914.—920., 923., 924.

Bivši veliki vezir Ibrahim Hilmipaša imenovan je bos. valijom koncem zilkadeta 1222. (=1807.), a dok je stigao u Bosnu zastupao ga je Skopljak Sulejman paša. God. 1225. (=1810.), pošto je u Srbiji ustanak dalje bijesnio, pokupi po cijeloj Bosni svakog drugog momka i lično krene protiv Srba te stigne u Zvornik, a odatle na Loznicu, gdje su se Srbi utvrdili, te ih strašno porazi skupa sa pomoćnim ruskim četama. U ovoj bici uhvaćeno je šest srpskih i tri ruske kolovode, koji su smaknuti. Skopljaka Sulejman pašu poslao je, da upokori raju u Nikšićima na Drobunjake, koji su se bili pobunili na poticaj Rusa, što je slavno i dovršio.

Godine 1226. (=1811.) provališe Srbi u Bosnu, na što Ibrahim paša opet krene na Srbiju, ali ne pojučiv velikog uspjeha, morade se povratiti u Travnik god. 1226. (=1811.) radi nastale zime. Ibrahim Hilmi paša svrgnut je godine 1228. (=1813.), a na njegovo mjesto dode Derendelija Silahdar Alipaša.

25. Alipaša Derendelija.

23. džemaziulevela 1228. po H. (= 1813.).

Bujurultija izdana na sarajevskog kadiju, vjerske predstavnike i ostale vojničke i gradanske, ličnosti, u kojoj im priopćuje, da se je u cara sultan Mahmuta II. našao sin, radi čega im nalaže, da se mole Boga za zdravlje cara i novorodenog mu sina princa Abdul-Hamida te da to rođenje proslave kroz sedam dana i sedam noći pucnjavom iz topova s tvrđava.

Ovalni muhur. U sredini:

عبد الله علي = Božiji rob Alija.

Naokolo u četiri polja:

1.	و ما توفيقى الا بالله	=	Nema pomoći i uspjeha bez Boga.
2.	و ما النصر الا من عند الله		Pomoć može samo od božije strane doći.
3.	لا حول و لا قوة الا بالله		Nema preinake niti snage osim Boga.
4.	و افوض امرى الى الله تعالى		Ja preporučujem moj posao uzvišenom Bogu.

Original u arhivu bos.-herc. zem. muzeja pod br. 925.

Silahdar Alipaša Derendelija imenovan je bos. valijom početkom rebiul-evela 1228. (=1813.). Prije toga bio je valija na Rumeliji. Dok je stignuo u Bosnu bio mu je zamjenikom imenovan s carskim fermanom kliški mutesarif Skopljak Sulejman paša. Krenuo je na Srbiju sa 60.000 Bošnjaka te je Srbe na Badenovcu strašno porazio i mnogi plijen zadobio tako, da se je jedna ovca prodavala po 30 para. Osvojivši Loznicu, Zasavicu i Šabac, Srbi moradoše prebjeći preko Save u Austriju. Na što valija krenu na Biograd i osvoji ga s Bošnjacima prije, nego li je stigla turska vojska pod vodstvom velikoga vezira Huršid paše. Huršid paša nade se radi toga jako uvrijeđen na Bošnjake, pa ih pozva na gozbu u namjeri da ih pogubi. Ali pošto su oni povelj dovoljno pratnje sa sobom nije smio da svoju namjeru izvrši.

Pošto je valija bio pristalica velikog vezira, lažno okrivio pojedine bosanske ličnosti, koji se spasiše jedino davajući poveće svote za otkupninu. Osim toga pozove u Travnik cjelokupne kapetane iz sviju bosanskih tvrđava na pregledbu, te zaište od svakog po 7 groša pod tobožnjim imenom »rizničke pristojbe«, što do sada nije niko plaćao. A pošto nije mogao dobiti od Sarajlija traženog novca, pokuša da ih zastraši svojim bujurultijama, u kojima je navadao kojekakve podvale, te ih na koncu i kod cara optuži, da su se propili i provode nemoralan protušerijatski život. Time je prouzročio čitavu bunu te je došlo u Vitezu i Busovači kod Travnika do bitke između Sarajlija i valije, koga je pomagao i Sulejman paša Skopljak. Valija i Sulejman paša, poraženi, pobjegoše u Jajce, a Sarajlije popale i poharaju dvore Sulejman pašine u Dönjem Vakufu. Ali paša bude svrgnut, a na njegovo mjesto bude imenovan bivši veliki vezir Huršid paša godine 1230. (=1814.).

26. Huršid Ahmedpaša.

16. ramazana 1230. (= 1814.).

Bujurultija izdana srebreničkom kadiji i prvcima srebreničkim, odnosno ajanu Hadži Salih begu, u kojoj se nalaze, da što prije popravi most na Drini po imenu »Kostarova« u kotaru Srebrenici, preko kojeg će vojska preći na Srbiju.

Ovalni muhur u sredini:

خورشيد احمد = Huršid Ahmet
١٢٧١ god. 1217.

Naokolo u četiri polja:

1.	توكلت على الله	=	Ja se oslanjam na Boga.
2.	و ما توفيقى الا بالله		Osim Boga nema uspjeha
3.	لا حول و لا قوة الا بالله		Osim Boga nema ni snage ni moći
4.	عليه توكلت و اليه ائيب		Ja se oslonih na nj i njemu se utječem.

U četiri kuta stoji:

الاول، الاخر، الظاهر، الباطن = Bog je prvi, poslednji, vidljiv i nevidljiv.

Original u arhivu bos.-herc. zemaljskog muzeja pod br. 807.

Bivši veliki vezir Huršid Ahmet paša imenovan je bosanskim valijom 18. rebiul-ahira 1230. (= 1814.). Pošto su se Srbi radi krvoprolića i nasilja biogradskeg muhafiza (čuvara) Sulejman paše Bošnjaka ponovno pobunili, spremi se Huršid paša s Bošnjacima na Srbe; ali doznav, da je već stigao rumelijski valija i vojskovođa preko Niša u Biograd i Srbe upokorio, obustavi svoj polazak. Alipaša bude imenovan valijom Biograda, a Sulejman paša Skopljak valijom Bosne i Hercegovine, dočim je bosanski valija Huršid Ahmet paša imenovan valijom u Saloniku.

27. Sulejmanpaša Skopljak.

13. safera 1232. po H. (=1816.).

Bujurultija izdana na sarajevskog kadiju, muftiju i ostale vjerske predstavnike, *muteselima* i janičarske poglavice i prvake, u kojoj im priopćuje, da je carskim fermanom ustanovljen tečaj prometnoga novca (dukata, rijala i ostalih novaca), te nalaže da paze, da se novac po istom tečaju uzimlje. Ako bi kogod od mirijskog tečaja uzeo novac za višu ili manju cijenu, neka se dotičnik namah njemu javi, te će ga prijaviti u Carigrad da se kazni.

Ovalni muhur. U sredini:

سليمان = Sulejman
١٢١٦ 1216. (= 1801.)

Unaokolo u četiri polja:

1.	استدث العنايه	=	Ja od tebe (Bože) tražim pomoć
2.	و عفا عنى الخطايا		i oprost grijesima
3.	يا معطى العطايا		O ti si davaoc nagrada
4.	يا رازق البرايا		O ti si hranitelj svijeta.

Među ovim poljima na četiri kuta slijedi:

1.	يا منان	=	O ti dobročinitelju,
2.	يا سبحان		O ti slavljeni,
3.	يا ديان		O ti pravedni,
4.	يا حنان		Oj ti milostivi!

Osim ove naredbe koja se nalazi u arhivu bos.-herc. zemaljskog muzeja pod br. 882, nalaze se još njegove dvije naredbe pod br. 886., 913.

Skopljak Sulejmanpaša sin Mustajpašin imenovan je bos.-herc. valijom 23. zil-kadeta 1230. (= 1814.). Za njegove vlade stiže carska zapovijed, da se svi srbijanski muslimani koji su se uselili u Bosnu, imadu vratiti u Srbiju, jer se uslijed ustanka većina muslimana iz Srbije razbjeglo tako, da je u Biogradu ostalo samo 200 kuća muslimana. Pošto je grom višekratno udario u grad sarajevski, te digao džebhanu u zrak i porušio zidine i ostale naprave, naredi Halil efendiji da popravi grad i topove. Osim sarajevske tvrđave popravio je još 13 tvrđava po Bosni, po granici, kao Krupu, Bihać, Glamoč, Petrovac, Dubicu i t. d. Potrošio je u to 438.866 groša, koju

je svotu pokupio po $\frac{1}{3}$ od države, od čuvara tvrđava i od kot. žitelja. God. 1233. (= 1817.), bude svrgnut s Bosne a imenovan valijom u Inebahti.

28. Derviš Mustafapaša.

3. zilkadeta 1233. po H. (= 1817.).

Bujurultija izdana na sarajevskog kadiju, muderise, janičarskog agu, muteselima i ostale sarajevske prvake, u kojoj im se priopćuje, da se je rodila u sultana na dan 29. šabana 1233. (= 1817.) kćerka po imenu Hamida sultana, te im nalaže, da se to veselje objavi narodu, koji neka ode u džamije i neka se pomoli Svevišnjemu za zdravlje Njegova veličanstva sultan Mahmuta II.

Ovalni muhur. U sredini:

درویش مصطفی = Derviš Mustafa
۱۲۳۳ 1233.

Unaokolo u četiri polja:

1.	ثقی بالله	=	Ja se oslanjam o Boga
2.	لا حول ولا قوت الا بالله		Osim Boga nema ni snage ni moći
3.	حسبى الله		Meni je Bog dosta.
4.	وما توفيقى الا بالله		Osim Boga nema uspjeha.

Original u arhivu bos.-herc. zemaljskog muzeja pod br. 926. Osim toga ima tu pod br. 784., 887., 888. i 1233. još i druge četiri bujurultije istog valije.

Derviš Mustafa paša Makrenadžija, sin Hadži Mustaj paše, imenovan je bosanskim valijom 2. rebiul-evela 1233. (= 1817.), sa čuvarstva (muhafizluka) Bujuk-ade, a dok je stigao u Bosnu, zastupao ga je po carskom fermanu, bosanski tefterdar Derviš Sulejman beg. Vrlo je svraćao pozornost na pogranične tvrđave, da ih uredi, te je nabavio i stalne radnike, koji će u svakoj tvrđavi stanovati i urediti oružje i ostale vojničke predmete, kojim je i obećao isposlovati berate. Godine 1234. (= 1818.) bude svrgnut s Bosne, a na njegovo mjesto dode čuvar Inebahtije Mehmed Ruždi paša.

29. Ali Dželaludin paša.

Početak zilkadeta 1235. po H. (= 1825.).

Bujurultija izdana na zamjenika nekibul-ešrafa, na sarajevskog kadiju, vjerske predstavnike, muteselima, janičarskoga agu i ostale sarajevske prvake, kojom se javlja, da ga je sultan Mahmut II. iz osobite milosti sprama njemu, potvrdio i nadalje valijom Bosne i Hercegovine. Ovu bujurultiju i dvije carske naredbe šalje po svom dvorskom agi Mustafa, da se pročitaju u prisutnosti cjelokupnog žiteljstva Sarajeva te da im se stvar saopći; pa da se pomole Bogu za život, zdravlje i za slavu sultana Mahmuta II. Na koncu bujurultije opominje, da se siromasi ne tlače, a razbojnici i otimači da se progone.

Ovalni muhur. U sredini:

عبدہ
علی جلال الدین = Božiji rob Ali Dželaludin.

Naokolo u četiri polja:

1. یا حی 2. یا قیوم 3. یا ناصر 4. یا فتاح = Oj Bože, živi, vječiti, Pomagaocē i Pobjedničē.

Među ovim slijedi:

1. ذوالعز 2. اللہ 3. الممتین 4. لمین = Bog je snažan, pomagač i močan.

Original nalazi se u arhivu bos.-herc. zemaljskog muzeja pod br. 889.

Klislija Ali Dželaludin paša imenovan je bosansko-hercegovačkim valijom 20. safera 1235. (= 1819.), te je sebi imenovao zamjenikom Hasan agu, dok stigne u Bosnu, ovaj je prognao Mustafa ef. Čohadžića, fočanskog kadiju, radi uzbune po pokrajini. Dok je stigao u Bosnu odmah je zabranio bujurultijom ciganima i kotlarima, da ne smiju odele po selima lutati. Pošto su se u selima i općinama pojavili razbojnici i palikuće, naredi šeriatskim sudijama, da od cijelog žiteljstva Bosne traže jamce a imena onih, koji za se ne bi našli jamce, da mu pošalju. Osim toga uveo je po zemlji i putne listove. Da kazni Drobnijske i Moračane, koji su već od dugo vremena u pobuni, pošalje na njih svoga delil-bašu Hadži Ahmet agu s vojskom. Pogubio je sarajevskog tvrđavnog dizdara radi nepažnje, jer je pobjeglo iz tamnice 6 uznika od onih rogatičkih spahija koji su se pobunili i stavljeni u zatvor. Prognao je kliškog sandžaka Mustajpašu Skopljaka i braću mu Mehmed bega i Ibrahim bega skupa s njihovim pristalicama u Rumeliju godine 1237. (= 1821.). Za njegove uprave bi pripojen i kliški sandžak bosanskom valiji, iz čega se razumije da je do tada bio neodvisan od bosanskog vilajeta. U Travnik dozvao je dostojanstvenike i prvake iz cijele Bosne na vijeće, u kojem se svi zavjetovaše, da će biti pokorni šerijatu i zapovjedima viših vlasti god. 1237. (= 1821.) Radi nepokornosti i neposluha smače serturnadžiju Hadži Džafer agu i serdengedžtiju Čočak Mehmedagu. Pinu bajraktara pomilova na molbu sarajlija i progna u Vidin Baš agu Abdulaha. Pogubi i Ahmet-Alemdara jer je pijan i oružan na konju po čaršiji napadao na svijet. Prognao je iz Bosne i kapetane Bihća, Ostrošca i Sanskog Mosta sa njihovim porodicama, radi pobune, a na njihova mjesta postavio je druge. Smaknuo je i Hadži Salihbega iz Srebrenice te Ilhami-Babu iz Žepča. Po Bosni uredio je utege i mjere, a izvorni aršin nalazi se još dan-danas u Travniku. Svrnut je s Bosne 1238., 13. rebiul-evela (= 1822.), te imenovan rumelijskim seraskerom (vojskovođom), da oslobodi Moreju od Grka, ali u tom naglo umre u Travniku, te je tamo i pokopan.

30. Šerif Siri Selimpaša Ornosević.

23. muharema 1241. po H. (= 1825.).

Bujurultija izdana sarajevskom kadiji, muderisima, muftiji i drugim vjerskim predstavnicima, janičarskom agi Mahmud Eminu, muteselimu Osman begu i ostalim vojnim građanskim ličnostima, u kojoj im se nalaže, da se na koncu svake godine vakufski račun pregledaju te od prihoda poprave porušene džamije, mektebi, tekije, ograde groblja, u kratko da se vrše svi uslovi vakufnama a beriva vakufskih namještenika i službenika da se isplaćuju.

Ovalni muhur. U sredini:

شريف سري سليم = Šerif Siri Selim.

Unaokolo u četiri polja:

1. صدق قلبيله اولوب = S iskrenim srcem obitava na vratima uzdanja,
2. باب توكلده مقيم te traži pomoć od božije tajinstvenosti.
3. سر مولانا دن
4. استمداد ايدر

Osim ove bujurultije, koja se nalazi u arhivu bosansko-hercegovačkog zemaljskog muzeja pod brojem 952., još se tu nalazi u originalu 30 bujurultija od gorenavedenoga valije i to pod brojevima 897.–906., 929., 931.—946., 987., 1215. i 1386.

Šerif Siri paša Ornosović iz Selanika, imenovan je valijom Bosne i sandžaka Hercegovine i Klisa 13. rebul-evela 1238. (= 1822.), a zamjenikom mu je imenovan s carskim fermanom bosanski teferdar Ahmed Vilić. Pošto su se u Sarajevu već za uprave Alipaše Silahdara istakle pojedine osobe kao tlačitelji naroda, prituži se stanovništvo Sarajeva kod cara sa molbom, da se te osobe prognaju iz Sarajeva. Ova tužba bila je uperena poimence protiv sarajevskog muteselima Omerbega Babića, a poslije njega sina mu Mehmedbega, Mustafu i Abdu Džindžafića, Mustafu Čulića, mladoga Mustafu Sakića i drugima, koje je valija po nalogu fermana protjerao najprije u Akovu (Bjelopolje) a poslije su protjerani odavle jedni u Filipopolje a drugi u Tatar-pazardžik, jer su i u Bijelom polju bili počeli mutiti narod. U Travniku izmijenio je razbijeno zvono sat-kule, sa zvonom, što ga je darovao Sarajlija Sunulah ef. Šerifić. Za njegove uprave stiže carski ferman, da bosanske valije ne smiju odsele više prisvajati ostavštine, ako umrli nema potomaka, nego da se ova uruči bejtul-malu. 1238. (= 1822.) pogorjela je čaršija Zildžiluk u Sarajevu. Pošto su u Krajini Hasan Pečelija, bihački kapetan Mehmed. kapetan Ostrošca Murat iz pizme napali na tvrđave Havalu i Česri Kebir te su tlačili stanovništvo, krene valija na buntovnike i umiri ustaše. God. 1241.; 4. ševala bude svrgnut s Bosne, a na Bosnu bi imenovan šamski (Damask) valija Belenlija H. Mustafa paša.

31. Hadži Mustafapaša Belenlija.

5. zilhidžeta 1242. po H. (= 1826.).

Bujurultija upravljena na sarajevskog kadiju, vjerske predstavnike, muteselima i ostale građanske prvake, u kojoj im priopćuje, da je poslao u privitku ove bujurultije cedulju za prvi obrok njegovih beriva »hazerije« za god. 1242. (= 1826.), koja se ima polak šeriata u prisutnosti poslanoga glasnika Abdulaha i ostalih građanskih dostojanstvenika na narod raspisati te iskaz raspisa njemu na odobrenje poslati, po kojem će se nakon njegova potpisa raspisana svota od dotičnih pobrati.

Ovalni muhur. U sredini:

در قلب مصطفی شده کلنتس فی الحبحر = U srcu Mustafinu urezan je kao u kamenu.

Unaokolo u četiri polja:

1. مهر محبت = Pečat tvoje ljubavi o poglavico svijeta.
2. توایا
3. سید
4. الشیر

Original se nalazi u arhivu bosansko-hercegovačkog zemaljskog muzeja pod brojem 947.

Hadži Mustafa paša Belenlija imenovan je valijom za Bosnu i sandžake Klis i Hercegovinu 4. ševala 1241. (= 1825.). Do njegova dolaska bio mu je zamjenikom Derviš Sulejman ef. defterdar bosanski. Na putu u Bosnu odsjedne kao gost u Novom Pazaru u mjesnog plemića Osman paše, koji pobojavši se valijinog hladnog postupanja prebjegne u Albaniju. Usput, gdje god je odsjeo, svagdje je tražio više darove (kudumija), nego li njegovi predšasnici, te je time narod zastrašio. Poslije valije na 10 dana stiže u Travnik kapudži baša Mehmed aga s fermanom, s kojim se dokida red (odžak) janjičara. Valija umjesto da sakupi prvake, kao što to bijaše stari običaj te da im saopći sadržaj fermana, pročita odmah taj ferman i svrgnu dizdara travanjske tvrđave. Na to se pobune pristalice janjičara u Sarajevu i po drugim mjestima. Proćeraju iz Sarajeva valijina poslanika Batalagu i s njime nosioca fermana Mehmed agu kapudžipašu. Pod vodstvom učenjaka Ali ef. Mostarca, Abdulah ef. Abadžića i Hadži Ibrahim ef. Korkuta sakupe se pristaše janjičara i pozovu na opću skupštinu po 2 člana iz 32 kotara Bosne u kojoj zaključe, da se odašalje caru molba, da se u Bosni obustavi ukinuće janjičara. Ovo im ne uspije, nego porta posla za savjetovanje u Bosnu poznatog Ahmet ef. Prilepliju i Mukatadžiju Arif ef., kojima se Bošnjaci zagroze, ako dodu među njih, da će ih poubijati. Buna preote maha u Sarajevu. Pod Jekovcem kamenovaše. reis-ul-ešrafa, Nekiba Mustafu Nuredin ef. radi toga, što nije htio dati svoga pečeta na rezoluciju buntovnika. Uslijed ovog umorstva nastaje razdor između buntovnika. Belenlija, i onako omražen kod naroda, bude svrgnut i određen za čuvara Nikopolja, odakle je također svrgnut te mu je oduzet vezirluk i prognan u Kirk-Klisu. Na njegovo mjesto bude imenovan bosanskim valijom biogradski čuvar (muhafiz) Abdurahim paša.

32. Abdurahim paša.

15. rebiulevela 1243. po H. (= 1827.).

Bujurultija izdana na sarajevskog kadiju i na ostale sarajevske prvake, u kojoj im nalaže, da mu čim prije sakupe njemu pripadajuća beriva od 1243. (= 1827.), koja su još neutjerana i da ih što skorije u njegovu blagajnu dopreme.

Ovalni muhur. U sredini:

عبد
عبد الرحيم

= Njegov rob (božiji) Abdurahim.

Naokolo u četiri polja:

1. وما توفيق الا بالله = Nema uspjeha osim od Boga.
2. لا حول ولا قوة الا بالله Izvan Boga nema ni snage ni moći.
3. و افوض امرى الى الله Ja predajem moj posao Bogu.
4. وما النصر الا من عند الله Osim Boga nema pomoći.

A među ovim poljima na četiri kuta:

يا كريم يا لطيف يا رحيم يا رزاق = O darežljivi, blagi, milostivi i hranitelju svijeta!

Original nalazi se u arhivi bos.-herc. zem. muzeja pod brojem 951. A osim ove ima tu od istoga paše još tri pod brojevima 948, 949 i 950.

Abdurahim paša imenovan je valijom na Bosnu, i sandžake Klis i Hercegovinu, 22. džemazijul-evela 1242. (= 1826.), a bio je donle valija u Biogradu. Zastupao ga je do njegova dolaska bos. defterdar Derviš Sulejman beg. Car mu je povjerio da iskorijeni janičare po Bosni, te mu je dao i mnogo rumelijskih vojnika. S njim su stigli u Bosnu skopljanski okružnik (mutesarif) Mehmed paša Prištinalija, i prizrenski mutesarif Mahmud paša sa po 1500 vojnika, a mutesarif Kruševca, Abdibeg Šehsuvarpašić sa 1000 i Husejin paša Vranjalija sa 2000 vojnika. Pošto je u Sarajevu nastala nesloga između protivnika reforma, moradoše se pristaše reforma i caru pokorni skloniti u tvrđavu i tu čekati, dok valija stigne.

Došav valija u Zvornik, poslao je 1000 momaka u Sarajevo pod zapovjedništvom svoga delibaše Alibega i Alibega Fidahića te Kaftanagu Omeragu muteselimom. Pismeno pozvao je u Zvornik Sarajlije Ibrahim agu Bakarevića, Fejzagu Surmelića turnadiju, Mustafagu Tahmišćiju, Vajsilagu Imaretlića, Hadži Abdagu Kobića, Abdulah ef. Foču i Abid ef. Čokadžića, koji su otputovali u Zvornik 7. šabana 1242. (1826.). Sjutra dan biše silom otpremljeni u Zvornik i janičarski aga Alijaga, alemdar Pino Ibrahim, Mustafa Bakarević, brat Tahmišćin Sulejman aga i Hadži Abdaga Milošević sa još nekolicinom ostalih Sarajlija, od kojih biše pogubljeni: janičarski aga Alijaga, Ibrahim Bajraktar Pino, Hadži Avdaga Milošević, Fejzulah Turnadžija, Tahmišćija Mustafa i Sulejman te Bakarija Ibrahim aga, čije glave otpremi u Carigrad. Od ostalih nekog progna, a Bosnu, nekog pusti na slobodu.

Valija stiže u Sarajevo 25. šabana 1242. (= 1826.), te učini Sarajevo sebi sjedištem. Posmicao je silu Bošnjaka, a mnogo ih je i prognao, tako da je samu prvu noć ramazana pogubio 25 ljudi, a tako smaknuća trajala su svaku noć cjelog ramazana do bajrama. Na one, koje je poštudio, udario je ucjenu na glavu i to počam od 50 groša pa do 40.000 groša. Zato je mnogo Bosanaca ostavilo Bosnu te se sklonulo po tuđini.

God. 1243. (= 1827.) stigao je carski ferman, da muškarci, bili maleni bili odrasli, ne smiju nositi zlatom i srebrom izvezenih haljina. Kada je valija htio otpremiti Bošnjake protiv Srbije na Orlovo-Polje, Visočani ne htjedoše ići, nego istim putem, kuda će krenuti i Sarajlije, i zato se pobuniše i prisiliše valiju, da se seli iz Sarajeva u staro sjedište valijâ u Travnik. Prem je bio odlikovan od cara za dokinuće janičara u Bosni skupocjenim nožem, a njegove pristalice raznim častima: Tuzla Mehmed beg, Ibrahim beg Sulejmanpašić, Mustafa Daver ef. mektubdžija i Alibeg Fidahić, opet ga je car svrgnuo, dočuv za njegova strašna krvoprolića, 6. safera 1244. (= 1828.). Na njegovo mjesto bi imenovan valijom Ali Namik paša, a on morade poći u Drinopolje carskoj vojsci, koja se je spremala protiv Rusa. Kako se priča po pouzdanim vijestima, Abdurahim paša smaknut bi na putu iz Filipopolja u Drinopolje od jednog kapudžibaše, koji mu je išao u susret u tu svrhu.

33. Husejin kapetan Gradašćević.

1247. (= 1831.).

U sredini pečata:

توكلى على خالق العزیز
عبدہ حسین
۱۲۴۷ = Uzdam se u velikoga
Stvoritelja, rob mu
Husejin.

1247. (= 1831.).

Unaokolo u 7 polja:

1.	نصر من الله	= Pomoć je od Boga i pobjeda skora,
2.	و فتح قريب	i obraduj vjernike. Bog nam je dosta,
3.	و بشر المؤمنين	i doista upravnik
4.	حسبنا الله و نعم الوكيل	i baš gospodar i zaštitnik.
5.	نعم المولا و نعم النصير	Nema snage,
6.	لا حول و لا قوة	osim Boga velikoga.
7.	الا بالله العلي العظيم	

Pod ovim sedam izraza slijedi:

غفار يا ستار يا لطيف يا كريم يا قادر يا مجيد يا ودود = O prijatelju, O slavni, O mogućni, O darežljivi, O milostivi, O pokrovitelju, O oprostniče.

(Fotografija pečata nalazi se kod gosp. M. ef. Kadića.)

Husejin kapetan Gradašćević izabran je bos. valijom po izboru bos. prvaka, a na poticaj Mujage Zlatara, njegovog vjernoga prijatelja, početkom džemazul-evela 1247. (= 1831.). Postavio je sebi za čehaju Hasan Alajbega Sjerčića, a za gačanskog muteselima Mehmed bega Turhanića, koji je namah tamo otišao sa svojim pristalicama. Kada je ovaj stigao na Crnicu, sukobi se s četama Smail age Čengića te bude poražen i na vjeru otpremljen na sigurno mjesto. Husejin kapetan probaviv nekoliko dana u Sarajevu, krene u Travnik u staro sjedište vezira, a Mujaga Zlatar ostane upraviteljem Sarajeva. Husejin kapetan, kao samozvani valija molio je nekoliko puta Portu, da ga prizna valijom i da mu podijeli čast vezira, ali nije uspio, jer se opirao, da vojska obuče novo odijelo i da pristane uz nove reforme za uređenje vojske. Bos. valijom imenovan je Mahmud paša Trhalalija, koji je krenuo navodno sa 70.000 momaka što redovite što neredovite vojske, a uza nj su pristali još i Ali aga Stočanin, Smajil aga Čengić i s njima sva Hercegovina.

Nakon bitke u Hisardžiku i na Palima te usljed izdaje zborničkog muteselima Mahmud kapetana i tuzlanskog Mahmud bega, koji su oklijevali, da dovedu pomoći, bude Gradašćević pobijeden i morade po noći iz čadora sa Bakija pobjeći u Austriju, skupa sa svojim vjernim prijateljem Mujagom Zlatarom.

34. Mahmud Hamdipaša Trhalija.

2. rebiulevela 1248. po H. (= 1832).

Bujurultija izdana nekom zakupniku duhanske carine u Ohanu kod Mostara, u kojoj ga ovlašćuje, da po starom običaju pobire prihode i pristojbu duhanske carine s primjedbom, da nikad ne tišti narod te da pravodobno uruči zakupninu u njegovu blagajnu.

Ovalni muhur. U sredini:

محمد حمدي = Mahmut Hamdija
١٢٤٤ god. 1244. (= 1828.)

Naokolo u četiri polja:

1. و ما توفيقى الا بالله = Nema uspjeha osim od Boga.
2. لا حول ولا قوة الا بالله Izvan Boga nema ni pomoći ni snage.
3. توكلت على الله Ja se oslanjam o Boga.
4. و افوض امرى الى الله Ja povjeravam moj posao Svemogućemu.

Među ovim poljima u zagradi slijedi:

1. يا مئنان = O milosrdni,
2. يا سبحان veličanstveni,
3. يا ديان pravedni,
4. يا حنان i dobročinitelju Bože!

Ova se bujurultija u originalu nalazi u arhivi bos.-herc. zem. muzeja pod br. 987.

Trhalalija Mahmud Hamdi paša imenovan je bos. valijom 6. muharema 1248. (= 1832.). Postavio je za sarajevskog muteselima Musa agu, a za kadiju zamjenika nekibul-ešrafa Sejid Mehmed Fazil ef. Vrlo je bio milosrdan i dobroćudan. Zaplijenio je imovinu Mujage Zlatara, koji se je odmetnuo s Husejin Kapetanom Gradašćevićem, te ju je potrošio u vojničke svrhe, kao i imovinu Gradašćevića Husejin Kapetana. Sagrađio je na Gorici u Sarajevu palaču za sjedište valija, koji će odele u Sarajevu sjediti, a trošak raspisao je na sve bosanske kotareve. Za njegove vlade pozvani su Bošnjaci sa svim spahijama i zaimima carskim fermanom da čim prije podu u Filipopolje, gdje se je nalazila carska vojska i veliki vezir Rešid Mehmed paša, na što su se i odazvali, te su krenuli u Ikoniju (Mala Azija) protiv nepokornog Mehmed-Ali paše Kavalalije, koji se je proglasio bez carske privole egipatskim kedivom i vladarem; ali napokon bi poražena carska vojska. Bos. buntovnici skupa sa Husejin kapetanom biše pomilovani i otpremljeni u Carigrad. Na povratku iz Ikonije dobi Alijaga Stočanin na preporuku valijinu čast i naslov vezira i bi imenovan samostalnim okružnikom Hercegovine, gdje je vladao uzamance punih 19 godina pod imenom Ali-Galib paša Stočanin. Mahmud Hamdi paša bi svrgnut god. 1249. (= 1833.), a na Bosnu stiže kao valija bivši valija Bagdata s ugleda pali Davud paša.

35. Mehmed Salihpaša Vedžihija.

3. džemaziulevela 1252. po H. (= 1836.).

Bujurultija izdana s divana Bosne na sarajevskog kadiju, miralaja, muftiju i ostale prvake, u kojoj ih izvješćuje, da je stigla carska naredba, da se smakne banjalučki muteselim Džumišč Hifzi efendija i timarski teftedar Teskeredžić u Travniku Mustaj beg (Duvnjak) radi njihovog bunjenja po Bosni protiv carske vlade.

Ovalni pečat bez polja sadržaje:

الله ربي لا اشرك به احدا
و هو حسي و عليه توكلی ابدًا
عبدہ محمد صالح و جہی
١٢٤٢

= Moj Bog je Alah, drugih bića mu nema
ravnih, on mi je dovoljan i na nj se
uvijek oslanjam. Njegov rob Mehmed
Salih Vedžihija 1243. po H.

Original u arhivi bos.-herc. zem. muzeja pod br. 783. Osim nje ima tu još tri originala pod br. 954, 1213 i 1214.

Mehmed Salih Vedžihi paša, bi imenovan s biogradskog muhafizluka (čuvarstva) valijom Bosne i sandžaka Klisa i Zvornika god. 1251., 17. rebiul-evela (= 1835.) Dok je stigao u Bosnu, postavi sebi zamjenikom Mehmedbega, svoga čehaju. Za njegove vlade upalila se je džebhana u tvrđavi sarajevskoj te je usmrćeno oko 15 osoba i porušeno više kuća u okolici. Svrgnuo je sa sarajevskog muteselimluka Mehmed Fazil bega Šerifovića, te ga postavio sarajevskim naibom, a imenovao je za muteselimu sarajevskoga Mustajbega Babića. Po uobičajenom načinu pozove bos. prvake i ostale ličnosti u Sarajevo na vijeće, te raspustiv vijeće smakne davljenjem Hifzi ef. Džumišića iz Banjeluke i Mustaj bega Teskeredžića (Duvnjaka) iz Travnika. Popravio je trošnu mevlevijsku tekiju na Bendbaši u Sarajevu i sagradio uz nju džamiju i vodomet. Radi mržnje, koja je nastala između sarajevskih žitelja i Albaneza, koji su sačinjavali većinom valinu stražu preseli se valija u Travnik, u staro sjedište prijašnjih vezira. Pošto se je pobunio bjelinski muteselim Sarhoš Ali paša, krene s vojskom protiv njega, te nakon okršaja na ravnici, koja se još i danas zove »Alipašino polje« između Žepča i Vranduka, porazi Alipašu, koji se posredovanjem bjelinskog naiba, Sarajlije Hadži Muhibi efendije, na koncu i pokori. Prognao je u Malu Aziju radi pobune: Šakir ef. muftiju livanjskoga, Fehim ef. i Hadži Abdiju, Hasanbega Kulenovića iz Jajca, Abdi-Kadiju iz Jezera i Mula Muju iz Sarajeva. Ustrojio je od bosanskih zaima i spahija na novo dva bataljona pod imenom »asakir-redifei-mensura«. Pošto su se Krajišnici pobunili pod vodstvom krupskog muteselima Mehmed bega i ostrožačkoga Murat bega i petrovačkog kapetana Mustajbega, krene s vojskom na Krajinu i porazi ih na domak Majdana, kod kule Džaferbega, brata Muratbegova u selu Lipniku, te ih rasprši. Napokon, došav u Bišće, povrati se natrag u Travnik. Međutim, dok je bio u Krajini, pomiluje stanovništvo, poruši kulu u Jasenici i njene topove dopremi u bihačku tvrđavu, a narodu zaprijeti, da će stanovnici utvrda, gdje se pojavi ustanak, imati plaćati globu od 50–100.000 groša, a kuće i ognjišta Mehmedbega i Džaferbega te njihovih pristalica popali i protjera ih s porodicama u progonstvo iz Bosne. U Livnu odsudio je stanovnike, da plate odštetu od 400 kesa malodobnicima pokojnoga Firduza za izgorjele im kuće. Godine 1253. (= 1837.) prepalo se Sarajevo, jer se pokazase vrazi po kućama, napose u kući Hadži Avde bajraktara Džafića. Po nalogu vlade, dovedu se hodže i svećenici ostalih vjeroispovijesti te se tako vrazi protjeraju iz grada. Za njegove uprave pročitano je u Carigradu 26. šabana 1255. (= 1838.) carski hattı-humajun od »Gulhane«, da se imadu po cijeloj turskoj državi uvesti nove reforme. Usljed prijedora radi jednoga hana u Vučijoj Luci, što je nastao između Ahmet Munib ef. Glodže i Osman bega Dženetića, koji su bili u srodstvu, došlo je do krvave bitke između Sarajlije i valije u Vitezu kod Travnika, gdje Sarajlije bješe poraženi. Valija premjesti sarajevskoga muteselima Mustaj pašu Babića u Banjuluku, a na njegovo mjesto imenuje Fazli pašu Šerifovića, zapovjednika konjice zvorničkog i hercegovačkog okružja, god. 1256. (= 1839.).

Kada su se u hercegovačkom okružju pobunili Drobunjaci, posla valija Smajil agu Čengića gaćanskog muteselima no Smailaga bude poražen i pogine sa množinom vojnika. Godine 1256. (= 1849.) bude svrgnut s Bosne, a na njegovo mjesto imenovan biogradski čuvar Samakovlija Mehmed Husrev paša.

36. Ali Galib paša Rizvanbegović.

21. safera 1256. po H. (= 1840.).

Bujurultija Ali paše izdana na kadijskog zamjenika trebinjskog, na trebinjskog muteselima i ostale prvake, u kojoj im saopćuje, da se odsele neće kupiti danak od kršćana na temelju izdanih potvrda, nego polak popisa, jer se je dogodilo, da su obvezanici plaćali po dva put danak kada bi putovali u drugi kotar. Ujedno priopćuje, da mu je povjereno carskom naredbom sakupljanje

porezu po glavama (kapitacija) za god. 1256. (= 1840.) u hercegovačkom okružju, te da je dao u zakup Osman begu za Trebinje i Korjenič, e koji se takodjer ima ravnati po ovoj bujurultiji.

Ovalni muhur. U sredini:

عبد
علي غالب
١٢٤٨

= Njegov (božiji) rob Ali Galib
god. 1248.

Unaokolo u četiri polja:

1. الله 2. ذوالعر 3. المعين 4. المتين = Bog je veličanstven, pomagač, stalan.

Među ovim poljima u zagradama slijedi:

يا حي يا قيووم يا ناصر يا فتاح = O ti živi, vječiti, pomagaču, pobjedonosni Bože!

Original u arhivi zem. muzeja pod br. 1185 a osim toga nalaze se tamo dvije druge bujurultije istog paše pod br. 1262 i 1627.

Ali Galib paša imenovan je samostalnim okružnikom Hercegovine u mjesecu ševalu 1248. (= 1832.) u časti vezira, te je neprekidno i samostalno vladao Hercegovinom punih 19 godina. U to doba sačinjavali su okružje hercegovačko kotarevi: Mostar, Trebinje, Nevesinje, Prijepolje, Taslidža, Čajnica, Foča, Konjic, Stolac, Nikšić, Ljubuško, Gabela, Počitelj i Lubinje sa ispostavama: Grahovo, Piva, Drobnjaci i Imocki.

37. Osman Nuri paša.

God. 1260. (= 1841.).

U sredini pečata:

عثمان نوري = Osman Nuri
١٢٤٥ 1245. = 1829.

Unaokolo u četiri polja:

1. وما توفيق الا بالله = Nema uspjeha osim s Bogom.
2. نصر من الله = Pomoć dolazi jedino od Boga.

3. و افوض امرى الى الله = Ja predadoh moj posao Bogu.
 4. توكلت على الله = Te se oslonih na njega.

(Fotografija ovoga pečata nalazi se u gosp. M. ef. Kadića.)

Osman Nuri paša imenovan je bos. valijom koncem ševala 1260. (= 1841.), te je stigao u Sarajevo 29. zilhidžeta, gdje mu umrije maldb. sin Mehmed Rifatbeg i bi sahranjen u groblju Careve džamije. Kada je stigao u valijsko sjedište u Travnik, pobune sa Krajišnici, ali se opet umire po savjetu Hafiz Osman ef. Majdanca, imama Careve džamije, koji je bio tamo poslan. I spor, koji je nastao između Austrije i Krajišnika radi ubijstva jednog austrijskog pripadnika u svadi s jednom rajom, koja ga je ubila, izravna se u Zagrebu preko izaslanika zborničkog i bjelinskog muteselima Mahmut paše i carskog pukovnika Hadži-Alipaše, koji su tamo u tu svrhu spremljeni. Ispostovao je pojedinim siromasima u Carigradu mjesečne potpore iz državne blagajne. Protjerao je u progonstvo u Novi Pazar: Mehmed bega krupskog muteselima, Osman bega Bihćaka i Mustaj bega Petrovčanina.

Za njegove uprave uspostavljene su u Bosni »evrakišahiha« (biliegovani papiri sa žigovima), na kojima se odele imadu pisati sve isprave i potvrde. God. 1261. (= 1842.) bude svrgnut, a na Bosnu imenovan je valijom Hadži Halil Kamil paša.

38. Mehmed Ćamilpaša Muhendis.

God. 1260. po H. (= 1844.).

Bujurultija izdana na zamjenika kadije Dolnje Tuzle u kojoj mu saopćuje, da je i nadalje ostavljen u svom činu, te mu nalaže, da savjesno vrši svoju službu.

Ovalni muhur. U sredini:

بندہ آل = Rob plemena
 محمد کامل Muhamedova Kamil
 ۱۲۰۶ 1256. (= 1840.).

Unaokolo u četiri polja:

1. زهى مهر بين سر نامہ = Divan je naslov krasna pečata:
 2. پيرايه عدالتدر ukras je pravde, izvor je veličini
 3. محمد كامله سرمايه i blagostanju Mehmed Kamilovu.
 4. عز و سعادتدر

Original u arhivi bos.-herc. zem. muzeja pod br. 680.

Muhendis (mjernik) Mehmed Kamil paša imenovan je valijom Bosne, sandžaka Klisa i Zvornika. God. 1259., 13. ševala (= 1843.). Čim je stigao u Bosnu otkaza službu Arbanasima, koji su mu još od prije bili tjelesna straža, a bilo ih je oko 970 momaka, i otpremi ih sa njihovim vodama u domovinu. Uredi redovitu poštu, koja je išla u izvjesnim danima, te tako olakša saobraćaj, koji se je do tada obavljao sa kuririma u neizvjesnim danima te su pisma iz Bosne u Carigrad i obratno išla za ciglih 11 dana, pa su se i privatnici mogli koristiti poštom uz odmjerenu pristojbu prema težini pošiljke. Sagradio je u novopazarskoj nahiji na carigradskom drumu u Dugoj poljani džamiju od tahte. Uveo je prvi u Bosni numeriranje kuća, a brojevi napisani

na daskama visili su na zgradama, radi čega dobi nadimak »Tahtar«. Za njegove dobi uvedene su i proputnice za putnike, koji će putovati po Bosni.

Svrgnut je s Bosne 1260. (= 1844.), a na njegovo mjesto imenovan je bivši drinopoljski valija Osman Nuri paša.

39. Mehmed Tahir paša Čengelović.

God. 1263. (= 1846.).

Ovalni pečat. U sredini:

محمد طاهر = Mehmed Tahir
١٢٤٢ 1242. (= 1826.).

Unaokolo u četiri polja:

1. و ما توفيقى الا بالله = I nema uspjeha osim od Boga.
2. لا حول و لا قوة الا بالله Izvan Boga nema ni pomoći ni snage.
3. و ما النصر الا من عند الله Pomoć jedino može da dođe od božije strane.
4. و افوض امرى الى الله Ja povjeravam moj posao Bogu.

(Fotografija ovog pečata nalazi se u gosp. M. ef. Kadića.)

Tahir paša Čengelović imenovan je bos. valijom 20. redžepa 1263. (= 1846.). U god. 1264. (= 1847.) sazove prvake cijele Bosne na vijeće u Travnik, u kojem se zaključi, da svi timarnici konjanici, koji se nalaze u carskoj vojsci, moraju imati dobre konje i valjano oružje, te će u svako doba biti spremni; osim toga, da se popiše 30.000 pričuve. Da se osigura opskrba tih vojnika dadne zapovijed, da se popiše sve žito po žitnicama i kod pojedinih vlasnika. Na kotar Sarajevo palo je na udjel za 1700 pričuvnika, 100 tovara pšenice i 500 ječma, ali građani se opriješe, da izvrše taj propis, jer da su oni sami, ako ustreba, vojnici od svoje sedme do sedamdesete godine.

Valija se ozlovolji, te da ih kazni, zatraži pomoć iz Carigrada, odakle mu pošlaše jednu regimentu od 4 bataljona, pod vodstvom Mustaj paše Melemendžije. S tom vojskom stiže u Sarajevo, pozove prvake i pozatvara ih, a njih 26 odvede u Travnik i pošalje ih u progonstvo u Kretu. Brigu za red i sigurnost u Sarajevu povjeri muteselimu Fazlipaši Šerifoviću, koji je tada po prvi put postavio muhtare po mahalama. Sagradio je u Travniku veliku kamenitu vojarnu. U Sarajevu izgorješe za njegovo doba u čaršiji Halvadžiluk, Kasapluk i Sagrdžije.

Agrarne odnošaje uredio je donekle, ukinuv rabotu na beglučkim zemljama. I pobiranje poreza je uredio, te je svak odsele plaćao poreze polak vlastite imovine a ne kao prije, kada se je kupilo po 83 groša od svake kuće.

Da kazni Krajišnike, koji su se opirali reformama, krenu na njih, ali pošto se među vojnicima pojavila kolera vrati se iz Bihaća, ne polučiv ništa, u Travnik i tu umrije sam od bolesti. Truplo mu je preneseno u Carigrad, te je sahranjen na Ejubu u okolici Hazreti Ejubi Ensarije.

40. Mehmed Huršidpaša.

27. zilkadeta 1268. po H. (= 1851.).

Bujurultija izdana na travanjskoga predstojnika Ahmet Nazif ef. jajačkoga mudira, te na jajačkoga kadijskoga zamjenika i članove kot. upr. vijeća, u kojoj im saopćuje, da je prodana na javnoj

dražbi desetina u zakup za godinu 1272. po H. (= 1855.) u jajačkom kotaru i to: desetina sela Crepaniskog, Dnoluke, Knezluka, Ugara, Išnice, Vinova Dola, Vranića, Drotoče, Kreševića, Vrbaniće sa selima Bilonice, Megaldola i mahale Sejti Pule uz jamstvo Hadži Jusuf ef., Derviš agi za cijenu od 162.099 groša, koju ima uplatiti na pet obroka počam početkom jula pa do januara, Zakupnik ima desetinu da pobire po pravilima, koja su izdana u god. 1271. po H. (= 1854.) po vilajetskom upravnom vijeću.

Ovalni muhur. U sredini:

محمد خورشید = Mehmed Huršid
۱۲۶۶ 1266. (= 1849.).

Onaokolo u četiri polja:

1. و ما توفیقی = I nema uspjeha osim od Boga,
2. الا بالله kome se preporučujem.
3. توکلت
4. علی الله

Originalna bujurultija u arhivi bos.-herc. zem. muzeja pod br. 993.

Mehmed Huršid paša imenovan je bos. valijom god. 1268. (= 1861.). Za njegove uprave, pobunila se je raja u Pivi, Drobnojcima, Banjanima, Grahovu i Nikšiću, ali je upokorena i kažnjena. U toj su borbi sudjelovali od regularne vojske zapovjednik rumelijske vojske Smail paša, Derviš paša Loščalija, Ibrahim paša, a od gradana sa dobrovoljcima kao zapovjednici: Dedaga siri Smail age Čengića iz Gacka, Mustajbeg Babić iz Sarajeva te Ibrahim aga Vilić sa sarajevskim pomoćnim četama. Za njegove vlade popisan je po Bosni emlak, u svrhu. da se što pravednije porez raspiše i pobere, po bivšem valiji Mehmed Kjamil paši, mjerniku god. 1269. (= 1852.). Franceska vlada imenovala je prvoga svoga konzula u Sarajevo god. 1269. (= 1852.). Sagradio je u Sarajevu vojarnu na zemljištu starog begluka u blizini Atmejdana s prinosima naroda god. 1270. (= 1853.). 1271. (= 1854.) uguši ustanak u novopazarskom sandžaku u nahijama Bihar i Peštre, a s njim je pošao i Mahmud beg Osmić iz Travnika. 1272. (= 1855.) godine poslao je engleska vlada prvi put svoga konzula u Sarajevo. Supruga mu umrije u Sarajevu, te bi sahranjena u dvorištu Gazi Husrev begove džamije. Mehmed Huršid paša bude svrgnut, te poslije postane valija Šama (Damaska), ali pošto se za šamske pobune vladao neoprezno, oduzme mu se čast vezira i tako umrije u nemilosti. Nakon njega postao je bos. valijom Rešid Mehmed paša.

41. Rifat Veliudinpaša.

God. 1268. (= 1851.).

Ovalni muhur. U sredini:

رفعت ولي الدين = Rifat Velijudin
١٢٦٨ 1268.

Unaokolo u četiri polja:

1. شیوه تدبیرم قرین ایت یا الله = Daj Bože, da se moje nastojanje slaže s Tvojom odredbom.
2. مسلک صدق و صداقت باکھ اولسون شاهراء Put neka mi je načelo pravde i istine.
3. دائما سمت نجاتی بکا الہ جاہکاء
4. سن بیلورسین سکا تفویض امور ایتدی قولک = Moj vječni cilj nek je pravac spasa. Ti raspolaži poslovima koje Tebi preporučuje Tvoj rob.

(Otisak pečata u gosp. M. ef. Kadića).

Bos. valija Veliudin paša Mustajpašić Kiridlija (Krećanin) bio je valijom ciglih 6 mjeseci god. 1268. (1851.). Za njegove dobe oduzeto je bosanskim kršćanima oružje, da se time zapriječe bune. U njegovo doba pojavi se i strašan požar u Sarajevu, te pohara više od 3000 kuća, dućana i magaza.

42. Mehmed Kjanipaša.

Početak zilkadeta 1275. po H. (= 1858.).

Bujurultija izdana na upravne vlasti gradova, koji se nalaze na glavnoj cesti, u kojoj se ualaže, da budu na uslugu sarajevskom kadiji Reufefendiji, koji se vraća iz Carigrada.

Ovalni muhur. U sredini:

محمد کجانی = Mehmed Kjani
١٢٦٧ 1267. (= 1850.).

Unaokolo u dva polja:

1. و من تکن برسول الله نصرته = S kim je pomoć božijega poslanika: ان تلقه الاسد فی اجامها نجم da ga i lavovi u šumi sretnu od njega bi prednuli.

(Original u arhivi zem. muzeja pod br. 958.).

Mehmed Kjani paša sitgao je morem u Hercegovinu u ramazanu god. 1274. (= 1857.), te je poslije poraza na Grahovu ostao tu jedan mjesec i pò, a napokon stiže u Sarajevo. Radi poraza na Grahovu bi svrgnut s Bosne nakon 3 mjeseca, a na njegovo mjesto imenovan Akif paša Kalkandelenlija. Poraz na Zubcima i na Grahovu obmani i bos. raju, te plane ustanak u Gračanici. Valija, prem svrgnut, krene prije dolaska novog valije lično sa 300 konjice, koji su nabrzo sakupljeni god. 1275. (1858.) put D. Tuzle da umiri ustaše; ali prije nego stiže u D. Tuzlu, ugušiše susjedni muslimani ustanak. Nakon 3 dana odmora u D. Tuzli povrati se valija u Sarajevo i izvijesti Portu o događajima ustanka.

43. Omer Lutfi paša Latas.

24. rebiulevela 1267. po H. (= 1860.).

Bujurultija serdarekrema (vrhovni vojskovođa) Omer Lutfi paše Latasa izdana u Mostaru na duvanjskog kadiju, prvake te na mudira Mustajbega, u kojoj im javlja, da potonjega ostavlja opet na njegovu mjestu kao mudira, pak budući da će pomenuti služiti momentano kod skupštine u Mostaru, imenuje mu se zamjenikom ugledni građanin Hadži Abdija. U bujurultiji se nalaže mudiru i zamjeniku mu, da u smislu reforme (tanzimati hajrije) ustroje u skladu s ostalim kotarskim prvacima vijeće, čiji će članovi biti izabrani po glasovanju stanovništva, te će to vijeće obavljati cjelokupne kotarske poslove i voditi narodne rasprave polak šeriata i novoustrojenih zakona (tanzimati mulkije).

Ovalni muhur. U sredini:

عمر لطفي = Omer Lutfi 1265. po H.
١٢٦٥

Unaukolo u četiri polja:

1.	يا من لطيف لم يزل	= O vječiti darovniče Bože!
2.	الطف بها فيما نزل	Obdari nas svojom dobrotom.
3.	انت القوى العزيز	Ti si moćan i slavan.
4.	عن قهرك يوم الحلل	Sačuvaj nas od tvoje srdžbe na strašni dan.

Original se nalazi u arhivu bosansko-hercegovačkog zemaljskog muzeja pod brojem 1263.

Omer Lutfi paša Latas jest po porijeklu Hrvat, koji je kao austrijanski podčasnik prebjegao u Bosnu (u Banju Luku) te odatlen krenuo u Carigrad i pomoću sudbine i svoga talenta postao serdarekrem (vrhovni vojskovođa cjelokupne turske carevine). Poslan je u Bosnu godine 1267. (= 1850.), da provede reforme (tanzimati hajriju), objavljene s Gjulhane hatt-i-humajunom u Carigradu, godine 1255. (= 1839.). On je učinio velikih usluga turskoj državi, ali je u Bosni bio strah i trepet radi svoje strogosti.

44. Šerif Osmanpaša.

7. džemaziulevela 1280. (= 1863.).

Bujurultija izdana s noćišta u Bos. Novom na drumu nalazećim se oblastima, u kojoj im se saopćava, da su plemići Bečir iz kotara novinskoga i zaim iz kotara kozaračkog izabrani za carsku

tjelesnu stražu, te da putuju put Sarajeva, te se nareduje, da im dadu potrebitu pratnju i da im budu pri ruci u svakom pogledu.

Ovalni pečat. U sredini:

شريف عثمان = Šerif Osman god. 1265.
۱۲۶۵ (= 1848.)

Unaokolo u četiri polja:

1. زدم بر لوح دل مهر نكاهى	= Udario sam na pločicu srca pečat pogleda.
2. بر آمد نامه اشيا كاهى	Te se redom ukazaše stvari.
3. در آن نامه نويشته بود توأم	a na pločici napisano je dvojako:
4. رضای حق رضای پادشاهی	Šta car odobri i Bog odobrava.

Original se nalazi u arhivu bosansko-hercegovačkog zemaljskog muzeja pod brojem 2081.

Šerif Osman paša Topal, bivši do onda biogradski muhafiz, imenovan je bos. valijom 7. šabana 1277. (= 1860.), te je upravljao Bosnom osim jednomjesečnog prekida usljed njegova svrgnuća sve do godine 1286. (= 1869.). Godine 1278. (= 1861.) pobuni se raja Šarana u okolici Plevlja, ali ih pričuvnici iz Plevlja, Prijepolja, Foče i Čajniča ne moguše upokoriti, jer su bunтовnici dobivali pomoći od Crnogoraca. Pošto je stigao u Bosnu Omer Lutfi paša, baš u onih čas, kada su se pobunile pojedine nahije u okolici Crne Gore, krene lično s vojskom, koju su predvodili Derviš aga Halač, Aliaga Džaferagić iz Sarajeva, Derviš beg Kulen iz Travnik, Ibrahim Alajbegović iz Mostara te Dedaga Čengić iz Gacka skupa s redovitom vojskom pod zapovjedništvom Jahja paše, ostaviv u Mostaru Derviš pašu Lofčaliju. Omer paša uđe u Pivu i upokori s velikim trudom pobunjenu raju a vojnu upravu preda Derviš paši Lofčaliji i sam ode u Skadar. Pošto su se Krajišnici pobunili i sakupili u Trešnici, krene valija na njih s Bošnjacima i prvacima, te ih upokori, a da predusretne ustanak Srba, krene s vojskom do Sjenice, te se opet vrati u Sarajevo, god. 1278. (= 1861.). Za njegove se uprave preseliše srbijanski muslimani u Bosnu, te se nastaniše u kotarevima Kozluku, Brezovom polju, Šabcu, Orašju, Orahovu i Kostajnici. I u Crnoj Gori imao je uspjeha, te je turska vojska stigla do pred Cetinje u Rijeku. Na predlog bosanskog inspektora Ahmet Dževdet ef., kojeg usvojiše i bosanski velikaši, stiže carski nalog, da se od Bošnjaka ustroji 16 bataljona redovite vojske, koja će vršiti 5 god. redovitu službu i 7 godina pričuvenu, te će biti upotrebljeni samo za obranu Bosne, 1281. (= 1864.). U ovu su vojsku uvršćeni, bez stavnje, većinom dobrovoljci i djeca imućnijih. Godine 1272. (= 1865.) stiže ferman iz Carigrada, po kojem se ustraja u Bosni vilajet, mjesto ajaleta, te se u Sarajevu ustroji okružna oblast. Kula Jekovac na utvrdi sarajevskoj u to je doba popravljen. Osmanpaša Topal načinio je kameniti bend na Gazi Isabegove mline na Bendbaši i tu otvorio novu testu na Bendbaši. Sagradio je i novu testu između Konjica i Mostara preko Jablanice, po nacrtu općeg bosanskog vojnog zapovjednika Omer Fevzi paše. Prvu štampariju dobio je on u Sarajevo, te je počela izdavati nedeljni list pod imenom »Bosanski Vijestnik«, god. 1282. (= 1865.). Iste godine otputovao je do Nikšića, da pregleda kule, koje su se gradile u Dugama. Jedno prometno akcionarno društvo, osnovano godine 1283. (= 1866.) bankrotiralo je nakon godinu dana. Ustrojio je u Sarajevu i gradsku općinu sa godišnjim prihodom od 60.000 groša, koji je do okupacije jedva jedvice narasao na 92.000 groša. Uvrstio je po Bosni brzozjavnu korespondenciju. Sagradio je prvu vojničku bolnicu u Sarajevu i uredio dioničarsko društvo, koje je sukno (abu) proizvodilo, te je vrlo dobro prvih 7 godina napredovalo, a onda se dragovoljno razišlo. Iz prihoda Gazi Husrefbegovih vakufa sagradene su dvije bolnice i to jedna za muške a druga za ženske. U godini 1284. (= 1867.) uspostavi se brzozjavna sveza između Evrope i Indije preko Bosne. Proveo se je popis mulka i erazije u Bosni godine 1284. (= 1867.). Godine 1285. (= 1868.) bude svrgnut s Bosne i imenovan valijom dunavske pokrajine. Nu na putu u novoimenovanu službu, dobi u Brčkom vijest, da je opet ponovo imenovan na Bosnu, te se vrati opet u Sarajevo, dne 5. zilkadeta 1285. (= 1868.). Kada je Njegovo Veličanstvo car i kralj Franjo Josip I. posjetio Hrvatsku godine 1285. (= 1868.), ode mu Osman paša po nalogu visoke porte, da čestita dolazak u Rijeku (Abaciju), te se nakon dva dana opet vrati preko Mostara u Sarajevo. Napokon bude svrgnut po drugi put i, predav upravu bosanskom tefterdaru, krene u Carigrad 13. safera 1286. u utorak. On je slao mnogo mladića iz Sarajeva u Carigrad, da se poduče u raznim obrtima kao u tabakluku i postolarstvu (kundurdžiluku) a neki od ovih i dan danas žive.

Sprem sign: D 197 2/27
Stranka: II

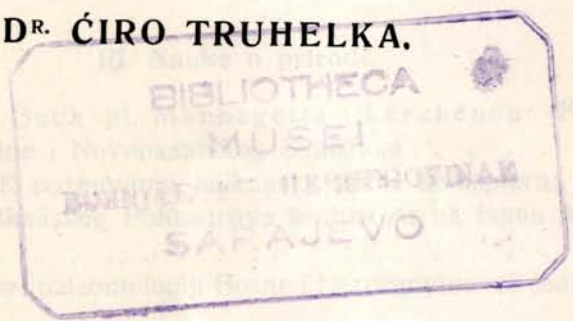

GLASNIK ZEMALJSKOG MUZEJA

U BOSNI I HERCEGOVINI.

UREDNIK :

DR. ĆIRO TRUHELKA.

XXVIII. — 1916.

Inv. Broj: 8203

SARAJEVO ❖ ZEMALJSKA ŠTAMPARIJA ❖ 1917.